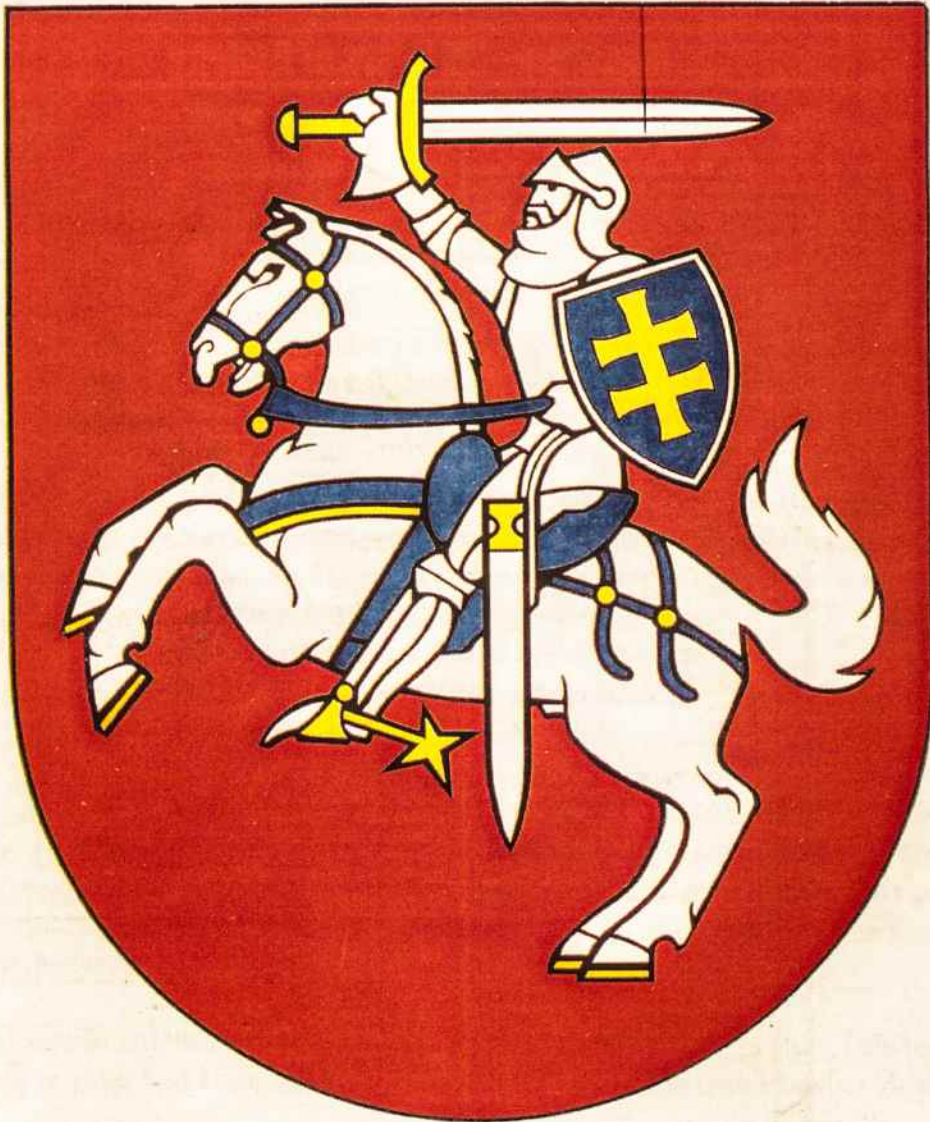
 TECHNIKOS
ŽODIS **2001 Nr. 2**

1951 **50** 2001

TECHNIKOS ŽODIS

Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų s-gos
ALIAS organas. Įsteigtas 1951 metais. Leidžia **ALIAS**
 Chicagos skyriaus Technikinės spaudos sekcija.
 Išeina kas trys mėnesiai.
 Prenumerata 15 JAV dol. metams

THE ENGINEERING WORD

Published by American Lithuanian Engineers and
 Architects Association, Inc. Chicago Chapter
 Technical Press Section. Established 1951.
 Published quarterly
 Yearly subscription \$15.00 U.S.

Spaudos sekcijos
 vadovas

A. Pargauskas

Redaktorius

Vytautas Peseckas

P.O. Box 255

Beverly Shores,

IN 46301

Tel/Fax 219-874-8595

Redakcinė kolegija:

G.J. Lazauskas

T. Bukaveckas

A. Dobrovolskienė

P. Naris

A. Vitkus

Administratorius

A. Brazdžiūnas

7980 W. 127th. St.

Palos Park, IL 60464

Tel. 708/448-4652

E-mail adresas

antanasbr@aol.com

Atstovai:

Edm. Arbas

Los Angeles, CA

S. Bačkaitis

Washington, D.C.

Ekspedicija

Leonas Stonikas

Spausdino

Ričardo spaustuvė

Turinys

Spaudos sekcijos vadovo žodis <i>A. Pargauskas</i>	1
Lietuvos Respublikos Prezidento sveikinimas.....	3
Kolegos inžinieriai ir architektai <i>Prof. inž. Stasys Dirmantas</i>	4
Iš praeities apie Lietuvos inžinierių išsivijimą spaudą <i>G. J. Lazauskas</i>	5
“Technikos Žodžio” 50 metų apžvalga <i>Kostas Burba</i>	6
ALIAS Čikagos skyriaus veikla 1978 – 2001 metais <i>Aurelija Dobrovolskienė</i>	9
Mūsų mirusieji <i>Antanas Brazdžiūnas</i>	11
Mūsų TŽ bendradarbiai <i>Tadas Bukaveckas</i>	12
Lietuvių inžinierius ir poetas XVII a. Pridrikis Gedkantas <i>Prof. Vaclovas Biržiška</i>	13
Pelninga verslovė Šiaurės Lietuvos lygumose <i>Bronius Nainys</i>	15
Apie Vilniaus bažnyčių kryžius <i>Antanas Panavas</i>	17
J. Paul Getty “Meno kultūros šventovė” Parnaso kalne <i>arch. Edm. Arbas – Arbačiauskas</i>	21
Čikagos požemiai <i>Pranas Naris</i>	22
Amerikos elektros energijos problemos <i>Aleksas Vitkus</i>	23
Lietuviai Technikinėje literatūroje <i>Dr. J. Bilėnas</i>	25
Čerpių gamyba Palemone <i>Juozas Prapuolenis</i>	29
Laiškai.....	30
Firmų vardų teisinė apsauga Lietuvos Respublikoje <i>Doc. Petras Kasperavičius</i>	31
Aukos.....	33

*Ketvirtame viršelio puslapyje – Lietuvos Architektų Sąjungos auksinis “Architektūros Riterio”
 ordinas. Šiuo ordinu apdovanotas ALIAS narys architektas Edmundas Arbas – Arbačiauskas.*

TECHNIKOS ŽODIS

THE ENGINEERING WORD

LI METAI

2001 BALANDIS - BIRŽELIS

Nr. 2 (249)

GERB. TECHNIKOS ŽODŽIO SKAITYTOJAI IR RĖMĖJAI,

Aplinkybės taip susiklostė, kad ALIAS 25-rių metų sukaktį ir dabar, minint Technikos Žodžio 50-ties metų sukaktį, man teko ir tenka būti technikinės spaudos sekcijos vadovu.

Einant tas patikėtas pareigas malonu pasveikinti Technikos Žodžio skaitytojus, rėmėjus ir darbuotojus sulaukusius šios garbingos 50-ties metų ir prašyti jų ir toliau pasilikti su mumis. Darbo tąsa priklausys nuo skaitytojų ir rėmėjų talkos, ne vien tik nuo redakcijos ir administracijos pastangų.

Minint ALIAS 25-metį, red. Juozas Rimkevičius savo žodyje taikliai linkėjo: "Išsaugoti praeities kultūrinį palikimą, kuris yra kiekvieno sambūrio garbės pareiga ir kultūrinė būtinybė, nes dabartis, atausta praeities pergyvenimais ir patyrimu, darosi daug turtingesnė ir patrauklesnė" (T.Ž. 1997 Nr. 3-4 (156-157)).

Ir šiai penkiasdešimtmečio sukakčiai šie žodžiai neprarado savo prasmės ir aktualumo, todėl ir noriu tą jo linkėjimą pratęsti ir toliau.

Ta pačia proga noriu paminėti ir padėkoti ilgalaikiams darbuotojams, kurie daug laiko pašventė T.Ž. reikalams. Tai redaktorius Viktoras Jautokas, kuris po technikinės apžvalgos redagavimo perėmė ir Technikos Žodžio vyriausiojo redaktoriaus pareigas ir jose išbuvo iki 2000 metų, padedant jo žmonai Rūtai, kuri ne tik kompiuteriu perrašydavo straipsnius, bet ir kalbą taisė.

Antanas Brazdžiūnas neša Technikos Žodžio finansinę našą jau nuo 1976 m. ir sugeba suvesti galą su galu, kad žurnalas vis dar pasirodo, nors skaitytojų skaičius vis mažėja.

Trečiasis, bet ne paskutinis, tai Kostas Burba, kuris bene ilgiausiai užėmė įvairias pareigas nuo T.Ž. pasirodymo iki dabar.

A. PARGAUSKAS

Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus

GERBIAMIEJI ŽURNALO "TECHNIKOS ŽODIS" LEIDĖJAI,
BENDRADARBIAI IR SKAITYTOJAI,

NUOŠIRDŽIAI SVEIKINU IR SIUNČIU ŠIRDINGUS LINKĖJIMUS VISAI
JŪSŲ BENDRUOMENEI GRAŽAUS JUBILIEJAUS – PENKIŲ DEŠIMČIŲ
LAIKRAŠČIO GYVAVIMO METŲ – PROGA.

KAIP ILGAMETIS "TECHNIKOS ŽODŽIO" SKAITYTOJAS DŽIAUGIUOSI
ŠIA SUKAKTIMI, KADANGI PENKI JŪSŲ PROFESINĖS IR ŽURNALISTINĖS
KŪRYBOS DEŠIMTMEČIAI BUVO KUPINI VEIKLOS IR LYDIMI DAUGYBĖS
ĮDOMIŲ STRAIPSNŲ ĮVAIRIAIS KLAUSIMAIS, ĮVAIRIOMIS TEMOMIS.

ŠIS PASAULIO LIETUVIŲ INŽINIERIŲ IR ARCHITEKTŲ SAJUNGOS
BEI AMERIKOS LIETUVIŲ INŽINIERIŲ IR ARCHITEKTŲ SAJUNGOS LEIDINYS
GRAŽIAI IR PRASMINGAI JUNGĖ IR JUNGIA TAUTINĘ MINTĮ IR PASAULINĘ
MOKSLO BEI TECHNIKOS PAŽANGĄ, PLAČIAI NUŠVIETĖ IR NUŠVIEČIA
KŪRYBINGĄ MŪSŲ IŠEIVIJOS DALYVAVIMĄ
ĮVAIRIAUSIOSE MOKSLINĖS IR TECHNINĖS VEIKLOS SRITYSE.

SVEIKINU ŽURNALO REDAKCIJĄ, ŽURNALISTUS BEI SKAITYTOJUS
SU ŠIOS VEIKLOS JUBILIEJUMI IR LINKIU GRAŽIŲ TRADICIJŲ TAŠOS,
IŽVALGIŲ STRAIPSNŲ BEI AŠTRIOS PLUNKSNOS DAR ILGUS METUS.

SU ŠILČIAUSIAIS LINKĖJIMAIS –

VALDAS ADAMKUS
LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

VILNIUS, 2001 METŲ BALANDIS

Stasys Dirmantas

KOLEGOS INŽINIERIAI IR ARCHITEKTAI

PROF. INŽ. S. DIRMANTAS
(1887-1975)

“Technikos Žodžio” gimimo proga, ALIAS garbės nario prof. inž. S. Dirmanto nuoširdūs žodžiai skaitytojams, atspausdinti “Technikos Žodžio” pirmajame (1) numeryje 1951 metais.

Lietuviai inžinieriai pradėjo burtis gale praėjusio šimtmečio. Vyriausias jų tikslas buvo tautą prikelti ir valstybę atkurti. Priminsiu kelis tautai nusipelnčius vardus: inžinieriai - Petras Vileišis, Steponas Kairys, E. Galvanauskas, Naruševičius. Atgimusiame Lietuvoje daug kolegų suvaidino žymų vaidmenį atstatant, modernizuojant ir vystant krašto žemės ūkį bei paruošiant keliolika šimtų šaliai reikalingų technikos specialistų.

Laikiniai ir tik iš dalies dėl savo kaltės atsidadūrėme už Lietuvos ribų. Kaip ištikimi krašto piliečiai, nenustojome dirbę savo tėvynei. Bomboms nustojus sproginėti spontaniškai susibūrėme ir pradėjome veikti. Suorganizavome saviesiems technikos mokyklas Kemptene, Nuertingene, ir Augsburgėje. Dirbome Hamburgėje, Pabaltijos ir Muenchene, UNRRA-s tremtinių universitetuose. Įsteigėme visą eilę kursų amatams išmokyti. Daug šimtų vyrų tremtyje turėjo progą įgyti technikos žinių, buvo geriau paruošti kietam emigranto gyvenimui. Talkininkavome kultūros ir bendro švietimo darbe. Keliasdešimt kolegų ir mūsų sukurta Inžinierių ir Architektų Draugijos valdyba rimtai pasidarbavo nagrinėjant krašto ūkio reikalus ir jo atstatymo problemas.

Deja, teko apleisti mūsų mažutę Europą. Išsiskirstėm po visus žemės rutulio kraštus. Mus jungiantieji saitai yra tiek gilūs ir gyvi, kad susimetę įvairiose valstybėse į būrelius, vėl mezgame tarpusavio ryšius ir žengiame prie mus apjungiančios vieningos organizacijos sukūrimo. Žinoma, emigrantų padėtyje pradžioje išskyla profesiniai bei asmeniniai rūpesčiai. Atsiranda nauji reikalai, kaip kolegiška savišalpa. Lietuvų bendruomenei svarbu, kad mes neapleistume lietuviškų reikalų.

Juo plačiau pasiskleidžiame, juo darosi sunkiau ne tik sueiti krūvon, ir susišinoti. Čia mums ateina pagalbon techniška spauda. Informacinius biuletenius jau yra išleidę D. Britanijos, Argentinos, Chicagos ir kitos kolegų grupės. Skaitlingiausias Chicagos susibūrimas pradeda leisti periodinį leidinį.

Kviečiu visus kolegas, kur Jūs bebūtumėt, malonėti paremti Redakciją savo vertingais raštais ir prenumerata. Mano linkėjimai naujagimiui: sulaukti bent kapos numerių, nuolat tobulėti ir augti, sujungti mus ir pasiekti kolegas net tolimiausiuose užkampiuose; tapti mums patikimu švyturiu tremties kelyje; sužibėti mums svetimam danguje vilties žvaigžde, kuri, atėjus laikui, laimingai nuvestų mus namo.

Kad leidinys taptų patrauklus ir vertingas bei suįdomintų ir platesnius mūsų bendruomenės sluoksnius, drįstu pareikšti Redakcijai mintį: be aktualių organizacinių, siaurai profesinių, ir grynos technikos klausimais straipsnių, dėti kuo daugiausia medžiagos liečiančios mūsų ateities veiklą, atkuriant tautos ūkį. Tik tada leidinys bus ir realiai naudingas.

Leidinio “Technikos Žodis” gimimo proga lai būna man leista tarti gerbiamiems kolegoms ir skaitytojams keletą nuoširdžių žodžių:

Tobulinkimės savo specialybėse. Stenkimės pritaipyti tose srityse, kuriose turėsime dirbti savam krašte. Sekime ir vertinkime vykstančius tėvynėje pasikeitimus. Gilinkime šalies sąlygų ir galimybių pažinimą. Mūsų pirmaeilis uždavinys - pakelti krašto gamybą. Būkime geri specialistai, svarbiausia, likime ištikimi savo tėvų žemės sūnūs! Stumkime šalin negrįžimo pagundą.

IŠ PRAEITIES APIE LIETUVOS INŽINIERIŲ IŠEIVIJOS SPAUDĄ

G. J. LAZAUSKAS

Grožvydas Lazauskas

Skaičiuojama, kad 1944 m. iš Lietuvos į Vakarus pasitraukė apie 400 inžinierių ir architektų. Tuo laiku daugiausia jų susispietė Vokietijoje.

Tuoj po karo kuriantis D.P. stovykloms, inžinieriai įsijungė ne tik į stovyklų organizacinį bei visuomeninį gyvenimą, bet ir rūpinosi savo, t. y. inžinierių veikla.

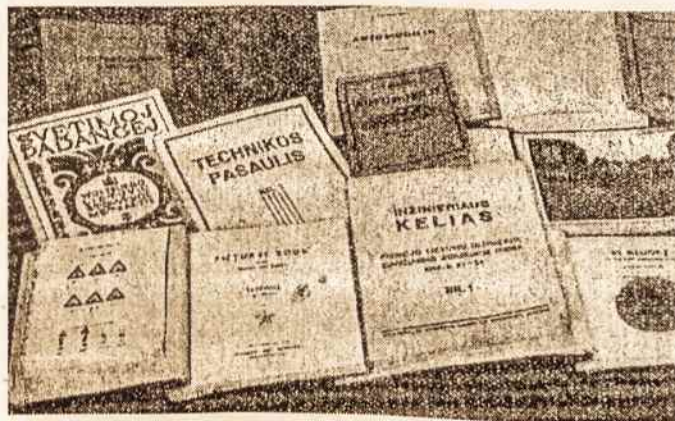
1945 metais Kemptene ir Wuerzburge įsisteigė atskiri savarankiški inžinierių būreliai – draugijos. Inžinierių pirmoji kūrimosi vieta buvo Wuerzburge, kur 1946 m. vyko steigiamasis suvažiavimas ir pradėta leisti periodinė spauda: „Inžinieriaus Kelias“ ir „Technikos Pasaulis“.

1. Mūsų periodinės spaudos lopšys buvo Wuezburgas. Inžinierių išėivijoje spauda yra žurnalai „Inžinieriaus Kelias“, „Technikos Pasaulis“ ir „Technikos Žodis“.

Prisimintina, kaip kūrėsi mūsų spauda Vokietijoje.

1945 m. lapkričio 29 d. organizacinė komisija sukvietė steigiamąjį lietuvių inžinierių ir technikų draugijos narių susirinkimą (iš 12 užsiregistravusių narių) ir pateikė priimti draugijos įstatus. Susirinkimas įstatų projektą priėmė ir nutarė įsteigti Lietuvių Inžinierių ir Technikų Draugiją Wuerzburge (tai antrasis draugijos skyrius Vokietijoje); pirmasis įsteigtas Kemptene 1945 m. Į draugijos valdybą išrinkta: pirmininkas dipl. inž. K. Krulikas, sekretorius inž. Vaitonis ir išdininkas inž. G.J. Lazauskas.

Draugijos veikimą galima skirstyti į du periodus: 1. Lietuvių inžinierių ir technikų draugija Wuerzburge nuo įsisteigimo dienos ligi 1946 m. kovo 1 d. veikusi kaip savarankiškas vienetas ir 2. Lietuvos Inžinierių Tremtinių

Wuerzburgo stovyklos leidiniai 1945-1946 m.

Draugijos Wuerzburgo skyrius, nuo 1946 m. kovo 1 d. priklausęs inžinierių centrai.

1946.I.25 d. draugija nutarė sukviesti Vakarų Vokietijoje gyvenančių lietuvių inžinierių tremtinių pirmąjį suvažiavimą. Draugija šį suvažiavimą UNRRA'os vadovybei ir stovyklos vedėjui V. Narbutui padedant, suorganizavo ir sėkmingai pravedė. 1946 m. vasario 23-24 d.d. įvykusiame suvažiavime dalyvavo 97 inžinieriai iš trijų zonų.

1946 m. vasario 14 d. draugijos narys inž. V. Miniukas išleido pirmąjį Vokietijoje technišką leidinį „Automobilis“.

1946 m. vasario 22 d. mes Wuerzburgiečiai pirmojo inž. suvažiavimo proga išleidome žurnalo „Inžinieriaus kelias“ Nr. 1. Taip prasidėjo mūsų periodinės spaudos pradžia.

Suvažiavimui pageidaujant, tolimesnį „Inžinieriaus Kelio“ leidimą perleidome Centrai, o mes (Wuerzburgo skyrius) pradėjome leisti naują žurnalą – „Technikos Pasaulis“.

Pirmąjį „Technikos Pasaulio“ numerį išleidome Wuerzburge, rotatoriumi, o antrąjį 2,000 egzempliorių, 60 pusl. spausdinome Schweinfurto spaustuvelyje. Tekstą rinko lietuvių kalbos nemokėdami vokiečiai linotipininkai.

2. Prieš pradėdam leisti „Technikos Žodį“ 1949 m. kovo mėn., atvykęs į Čičagą, kaip buvęs „Technikos Pasaulio“ redaktorius, tuoj paskelbiau „Naujienų“ dienraštyje, kad atsilieptų norintieji tęsti žurnalo leidimą. Atsiliepė tik vienas Vytautas Pavilčius. Ir tai jam tuo laiku rūpėjo ne spauda, bet tik inžinierių skyriaus steigimas Čičagoje, ir jis pakvietė dalyvauti steigiamajame susirinkime.

Susirinkime apsvarstyti organizaciniai steigimosi reikalai, o savo spaudos reikalai plačiau nebuvo diskutuoti. Prasidėjus organizuotai inžinierių veiklai, atsirado daugiau savo spaudos rėmėjų.

Povilas Jurėnas, didelis entuziastas, mane įtikinėjo, kad keisčiau laikraščio pavadinimą vietoj "Technikos Pasaulis" geriau tiktų "Technikos žodis", nes "žodis" lietuvių spaudoje yra priimtinesnis ir paprastesnis. Jis tą patyręs, nes jam teko Lietuvoje studijuoti ir žurnalistiką. Beveik kiekvieną dieną su juo teko diskutuoti susitikus kiekvienoje gatvių kryžkelėje. Pagaliau, Western ir Division gatvių kampe susitikus, sutikau keisti pavadinimą į "Technikos Žodį". Taip pat sutarėme steigti prie skyriaus technikinės spaudos sekciją, pasitarus su skyriaus pirmininku K. Burba.

Kaip numatyta toliau vyko sekcijos steigimas, Red. kolegijos sudarymas ir kt.

3. Aplinkybės leidžiant laikraštį

Dėl spausdinimo pirmiausia tarėmės su "Naujienomis", tačiau pradėjome TŽ spausdinti "Draugo" spaustuvėje, tuo laiku senose patalpose. Teko spausdinti ir pas Vijeiki, Šulaičių garaže, bet ilgiausiai – Morkūno spaustuvėje. Redakcijos formos buvo įvairios. Pirmiausia redagavo didžiulė redakcinė kolegija su techniniu redaktoriumi. Vėliau net buvo mėginta redaguoti vienam iš redakcinės kolegijos narių. Taip pat net iš eilės buvo pavesta didesniems skyriams.

4. Viktoras Jautokas – ilgametis TŽ redaktorius.

Man redaguojant du žurnalus – "Industrial Management" (1971-1981) ir "Technikos Žodį", susidarė krizė parenkant naują "Technikos Žodžio" redaktorių. Padėtį išgelbėjo kolegijos narys Viktoras Jautokas 1974 m., sutikdamas būti vyr. redaktorium. Jis šiose didelio pasiaukojimo pareigose kantriai išbuvo iki 2000 metų, t.y. 26-ris metus. Pažymėtina, kad labai daug prisidėjo ir žmona mokytoja Rūta Jautokienė, - ne tik kompiuterizacija, bet ir redaguojant, lyginant kalbą ir kt. Jų dėka nuo paprastos IBM mašinėlės pereita prie kompiuterio. Išlaikytas pagrindinis principas technikinį paruošimo darbą atlikti savo jėgomis.

Apie pasišventėlių redaktorių, kolegijos narių ir bendradarbių darbus byloja "Technikos Žodžio" 50-ties metų komplektai.

Viktoras Jautokas

Jautokas Viktoras (g. 1929. XI.29 Rietave), ryšių inžinierius, visuomenininkas. Pasitraukęs iš Lietuvos, mokėsi Wuerzburgo ir Schwaebisch Gmuendo g-jose. Persikėlęs į JAV, Illinojaus technologijos U-te gavo elektronikos ir radijo inžinerijos bakalauro laipsnį. Studijas gilino ryšių ir kompiuterių srityje, įgijo profesionalaus inžinieriaus teises. 1974 – 2000 "Technikos žodžio" vyr. redaktorius. Dirbo Čikagos policijos departamente ryšių sk. inžinieriumi, konsultantu. Paskelbė straipsnių (anglų ir liet. k.), padarė 1 išradimą. Priklauso ALIAS (Čikagos sk. narys, 1970-72 pirmininkas), Liet. žurnalistų s-gai. 1969 JAV LB Čikagos sk. v-bos narys. Dalyvavo V,VI ir VII MKS (skaitė pranešimus, buvo elektrotechnikos sekcijos vadovas).

"Technikos Žodžio" 50 metų apžvalga

Kostas Burba

1951 m. balandžio mėn. Čikagoje, lietuvių išeivijos sostinėje, pasirodė pirma TŽ laida, leidėjų apibūdinta: "Technikos darbuotojų nepriklausomas, populiarius mėnesinis laikraštis".

Apimtis

Pirmos 21 laidos buvo mėnesinės, po 4 puslapius. Nuo Nr. 22 sausio 1953 m. TŽ pradėjo augti į 8 ar 12 puslapių, ir 1954 m. Nr. 30 ir 31 po 28 puslapius. Nuo 1954 m. gegužės/rugsėjo Nr. 32/33 laikraštis perėjo į lyg šiuolaikinį žurnalo pavidalą (Nr. 32 iki Nr.37 turi klaidingą eilės numeraciją, kuri buvo atitaisyta 1956 m. sausio/vasario laidoje Nr. 38.) Žurnalo puslapių apimtis nuo 1954 m. svyravo tarp 20 iki 72 puslapių, įskaitant iliustruotas aplankas su tekstu. Didžiausios iki šiol laidos buvo 1983 m. Nr.180 ir 1991 m. Nr. 213, abi pašvęstos nepriklausomos Lietuvos aviacijai, abi po 72 puslapius, parengė V. Peseckas. 1975 m. spalio/gruodžio Nr.150 buvo išleista laida TŽ ir

inžinierių bei architektų sąjungos 25-mečiui paminėti. T. Ž. 1993 m. Nr. 1, 1995 m. Nr. 1, ir 2000 m. Nr. 4 buvo skirti Medininkų Pilies projektui, redagavo V. Peseckas.

Pradininkai

Nors pirmoje TŽ laidoje pažymėti net 12 redakcijos kolegijos narių (K. Bertulis, K. Burba, S. Dirmantas, K. Kaunas, P. Kiaulėnas, P. Juzėnas, J. Jurkūnas, G. J. Lazauskas, J. Mulokas, A. Semėnas, S. Švedas, V. Tamošiūnas), tačiau tikrieji pradininkai buvo Povilas Juzėnas ir Grožvydas Lazauskas. Pirmasis administratorius buvo Karolis Bertulis.

Atsiradimo akstinai

TŽ atsiradimą sąlygavo tuometinio gyvenimo aplinkybės:

Po palankaus imigracijos į JAV įstatymo (Displaced Persons Act) pakeitimo 1949/50 m. prasidėjo masiškas lietuvių persikėlimas iš Vokietijos ir kitur į JAV. Naujieji imigrantai skyrėsi nuo senųjų, pradėjo steigti savo organizacijas ir tęsti Lietuvoje ar Vokietijoje pradėtą veiklą.

1949 m. rugpjūčio 21 d. kelių iniciatorių buvo sukviestas pirmas Čikagos ir apylinkių lietuvių inžinierių ir architektų susirinkimas. Dalyvaujant 24 asmenims buvo išrinkta 4-ių narių organizacinė komisija. 1949 m. gruodžio 11 d. organizacinė komisija sukviėtė steigiamąjį "Chicagos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos susirinkimą. 35 nariai -steigėjai išrinko vieniems metams pirmąją valdybą ir revizijos komisiją.

1950 m. jau veikė lietuvių inžinierių ir architektų organizacijos New York, Boston, Philadelphia, Detroit ir Cleveland. Už JAV ribų veikė Sao Paulo, Buenos Aires, London ir Toronto organizacijos.

1951 m. vasario 24/25 d. JAV ir Kanados lietuvių inžinieriai ir architektai, suvažiavę New York, įsteigė ALIAS (Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjunga). Birželio mėn. 10 d. čikagiečiai įsijungė į ALIAS.

Gal stipriausias akstinas TŽ įsteigimui buvo 1950 m. spalio 1 d. Chicagos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos valdybos išleistas "Biuletėnis Nr. 1". Tai buvo šapirografu spausdintas, 29 puslapių, 160 tiražo vienkartinis leidinys. Leidiniui medžiagą paruošė ir redagavo tuometinis valdybos pirmininkas Kostas Burba. Leidinyje buvo sukaupta aktuali informacija apie darbo suradimą, reikalingiausios profesinės JAV literatūros sąrašas, profesinių teisių įsigijimas ir egzaminai Illinois ir Indiana valstijose, kursai, narių sąrašas, organizaciniai reikalai ir supažindinimas su Čikagos miestu. Anot TŽ Nr. 1, biuletėnis turėjo didelį pasisekimą.

1950 m. gruodžio 17 d. Čikagoje įsisteigė technikinės spaudos sekcija, kuri nutarė leisti TŽ. Pirmas technikinės spaudos atstovas buvo Grožvydas Lazauskas.

TŽ personalas

Spaudos sekcijos vadovai: K. Bertulis, K. Burba (1986-1999), S. Dirmantas, K. Kaunas, B. Lukšaitė-Kovienė, V. Lapatinskas, G. Lazauskas, K. Pabedinskas, A. Pargauskas (1977-1982 ir nuo 2000), K. Paukštys, V. Pavilčius, J. Rimkevičius (1982-1986), J. Slabokas, D. Šatas.

Redaktoriai ir redakcinės kolegijos nariai:

V. Adomavičius (1959-1960), S. Bačkaitis, V. Bildušas, J. Bilėnas, T. Bukaveckas, K. Burba (1951-2000), J. Danys, A. Didžiulis, S. Dirmantas, A. DobrovoIskienė, Z. Gavelis (1962), J. Jasiukaitis, E. Jasiūnas (1956), V. Jautokas (1972-2000), P. Juzėnas (1951-1955), J. Jurkūnas, K. Kaunas (1957-1972), A. Kerelis, P. Kiaulėnas, S. Kolupaila (1957-1958), M. Krasauskas, G. Lazauskas (1951 iki dabar), P. Lelis, B. Lukšaitė- Kovienė, S. Matas, A. Mažeika, P. Mažeika, J. Mulokas, P. Naris, K. Pabedinskas, A. Pargauskas, V. Pavilčius (1960-1964), K.

Kostas Burba 1977 m. nuotr.

Paukštys (1957-1960), V. Petraitis (1951- 1983), R. Penėyla, V. Peseckas (redaktorius nuo 2000), J. Puškorius, J. Rimkevičius, J. Sakalas, A. Semėnas, J. Slabokas, R. Šiaudikis, D. Šatas (1961), S. Švedas, V. Tamošiūnas, D. Tijūnėlis, P. Urbutis, R. Vaitys, V. Vidugiris, V. Vintartas (1957-1981), A. Vitkus.

Specialūs skyriai ir jų redaktoriai:

P. Mažeika - Laivyninkystė ir žvejyba (1953-1962, su pertraukom), V. Petraitis - Technikinė apžvalga, V. Jautokas - Technikinė apžvalga, V. Vintartas - Terminologija, R. Vaitys - Terminologija, J. Bilėnas - Lietuviai technikinėje literatūroje; (referantai, patentai, bibliografijos, straipsnių santraukos (1962 iki dabar), G. Lazauskas - Žinios iš Lietuvos, J. Rimkevičius - Bendradarbiai ir jų darbai (1951-1971 TŽ Nr. 131/132, 1972-1975 TŽ Nr. 150, 1975-1980 TŽ Nr. 171, 1981-1986 TŽ Nr. 197/198), V. Vintartas - Bendradarbių 30 metų įnašas (1951-1981 TŽ Nr. 171), Mūsų mirusieji (1945-1977) TŽ Nr. 156/157, 1977-1986 TŽ Nr. 197/198, 1986-1989 TŽ Nr. 208), Mokslo ir kūrybos simpoziumų aprašymai (Nuo pirmojo 1969 m. Čikagoje; iki vienuoliktojo 2000 m. Vilniuje), ALIAS Ir PLIAS suvažiavimai, P. Kiršinas - Iš mūsų veiklos.

Administratoriai:

K. Bertulis (1951-1953), A. Brazdžiūnas (1976 iki dabar); K. Burba (1953-1954), S. Dirmantas, M. Krasauskas, A. Pargauskas (1963-1972), K. Paukštys (1954-1963), J. Sakalas (1972-1975), J. Slabokas, A. Smolinskas.

Ekspeditoriai:

1. A. Smolinskas, 2. M. Javys, 3. J. Martinkus ir 4. L. Stonikas (1997 iki dabar).

Technikiniai redaktoriai:

M. Abramavičius, G. Biskis, S. Dirmantas, V. Jautokas, P. Jurėnas, J. Laucius, G. Lazauskas, A. Pargauskas, J. Rimkevičius, J. Slabokas, V. Vintartas.

Kompiuterizatoriai:

R. Jautokienė; (1972-2000, kartu ir kalbos korektorė), E. Garmašukytė, A. Norušienė.

Autoriai, korespondentai, atstovai, bendradarbiai:

Be jau paminėto personalo tenka dar išvardinti tuos, kurie savo įnašais praturtino TŽ laidas ir buvo išvardinti 1964 m. TŽ Nr. 85.

E. Arbas, A. Avižienis, Z. Bačelis, A. Balsas, K. Baras, N. Birulis, S. Birutis, V. Birutis, R. Budreika, P. Bu??, P. Čepėnas, J. Čiurlys, J. Dačys, A. Damušis, K. Daugirdas, T. Daukantas, P. Daunius, P. Drasutis, K. Drunga, J. Dunčia, B. Galinis, J. Gimbutas, V. Gily, J. Grabauskas, J. Graurogkas, V. Gruzdis, V. Izbičkas, A. Jasaitis, K. Ječius, A. Jurkus, A. Jurskis, S. Juzėnas, J. Kalėda, K. Kalėda, S. Kairys, P. Kiršinas, K. Kizlauskas, A. Klierė, I. Končius, K. Krulikas, V. Krūminas, A. Liulevičius, K. Malėnas, E. Manys, M. Miliūnas, A. Nasvytis, K. Nenortas, A. Novickis, A. Paškevičius, J. Pelenauskas, V. Prūsas, Z. Rekašius, J. Riauba, J. Rimšaitė, J. Rūgis, V. Senuta, V. Sinkevičius-Sinkus, V. Sirutavičius, J. Sližys, V. Stankevičius, J. Špetys, V. Šliūpas, J. Šimoliūnas, V. Švipas, A. Vadopalas, K. Vanagas, A. Varnas, J. Vilčinskis, R. Zalubas.

Skelbimai ir iliustracijos

Po pradinių bandymų buvo atsisakyta nuo vos kelių skelbimų, nežiūrint į tai, kad finansinė pagalba TŽ nuolat buvo ir yra reikalinga.

TŽ iliustracijos prasidėjo nuo Nr. 9-1951m., ir iki dabar gausiai ir vykusiai papildė TŽ turinį. Pažymėtina, kad TŽ Nr. 214-1991, TŽ Nr. 245, 246 ir 247, visi 2000 m., išėjo su spalvotom aplankom.

Specialūs leidiniai

Čikagos Mokslų ir Kūrybos simpoziumai be aprašymų žurnale dar buvo aprašyti specialiuose TŽ leidiniuose.

Antrasis MKS 1973

Atspauda iš TŽ 1973.

Devynių puslapių neilustruotas leidinys. Turinyje: G. Lazauskas - Laikas ruošti trečiajam. V. Vintartas - Simpoziumai, jų tikslai ir prasmė. Birutė Saldukienė - Kartotekos vedėjos žodis.

Paskaitų santraukos, neilustruotas 65-ių puslapių leidinys, redagavo Vytautas Vintartas, tiražas - 750 egz.

Trečiasis MKS 1977.

Griežtieji mokslai, technologija ir architektūra. Atspaudos iš TŽ 1978 ir 1979 m.

TŽ. 134 puslapių iliustruotas leidinys. Spaudai paruošė J. Rimkevičius. A. Pargauskas, V. Jautokas.

Ketvirtasis MKS 1981.

Griežtieji mokslai, technologija ir architektūra. 232 puslapių iliustruotas leidinys. Spaudai paruošė J. Rimkevičius, A. Pargauskas, V. Jautokas.

Penktasis MKS 1985.

Griežtieji mokslai, technologija, architektūra. 219 puslapių 1989 m. iliustruotas leidinys. Leidinį redagavo K. Burba. V. Jautokas, A. Pargauskas, J. Rimkevičius, R. Vaitys.

Pavaldumas

TŽ buvo įsteigtas kaip nepriklausomas leidinys. Toks buvo, toks ir turėtų likti. TŽ priklauso tik Čikagos spaudos sekcijai. Tai entuziastų grupė turinti patraukimą ir sugebėjimą dalyvauti spaudoje, ją organizuoti bei administruoti. Spaudos sekcija veikia savarankiškai, be įstatų, pasidalinant pareigomis ir darbais pagal atskirų narių norą ir sugebėjimus. 50 egzistavimo metų yra pakankamas tam įrodymas. TŽ nesiekia pelno ir išsilaiko skaitytojų, aukotojų ir prenumeratorių dėka. Laikas nuo laiko TŽ savanoriškai prašo Čikagos ALIAS skyriaus revizijos komisijos padaryti TŽ atskaitomybės patikrinimą. Visi spaudos sekcijos nariai yra taipogi ALIAS, Čikagos skyriaus nariai. Tai kad TŽ apsiėmė būti ALIAS ir PLIAS organu, tai dar nereikia pavaldumo, bet įpareigoja ALIAS ir buvusį PLIAS remti TŽ finansiniais.

Yra klaidinga ir žalinga TŽ veikimui nuomonė, kad TŽ turi būti pavaldus "centro valdybai". Vienu laiku, dar normaliai veikianti centro valdyba turėjo 1991 m. perduoti TŽ Lietuvoje esančiom organizacijom. Tai, žinoma, buvo TŽ paskirties ir tikslo nesupratimas. Kol JAV ir kitur užsienyje gyvena inžinieriai, architektai, technikiniai darbuotojai ir mokslininkai lietuviai, tol TŽ yra reikalingas kaip juos vienijantis neoficialus organas.

TŽ tematika

TŽ pagrindinė tematika yra užsienyje gyvenančių ir dirbančių lietuvių inžinierių, architektų, technikos darbuotojų ir mokslininkų darbų aprašymai, jų biografijos, prisiminimai ir nekrologai.

Pabrėžtina yra informacija apie lietuvių įnašus į gyvenamojo krašto ekonomiką, technologiją, statybą ir bendrą krašto gerbūvį.

Savo laiku buvo aktualus Lietuvos ūkio atstatymo planavimas po sovietinės sistemos žlugimo.

Papildoma TŽ tematika yra: organizacinė veikla, žinios iš ir ryšiai su Lietuva, terminologija ir technikinė apžvalga.

Ateitis

TŽ ateitis, realiai žiūrint, nėra "ružava". Vyresnieji ir steigėjai miršta arba pasidaro nebeveiklūs. Jaunimo pritraukimas visuomet rūpėjo, bet niekad nebuvo teigiamai išspręstas. Gyvenamas kraštas nori nenori asimiliuoja ateivį. TŽ prenumeratorių skaičius mažėja, organizacinė veikla silpnėja. Tai reali gyvenimo eiga, nėra reikalo dėl to dejuoti arba tam beprasmiškai priešintis. Svarbu, kad per 50 metų buvusieji ir dabartiniai TŽ bendradarbiai atliko ir atlieka pavyzdinčiai savo įnašus ir TŽ vis dar gali toliau gyvuoti!

P.S. Šiame rašinyje nesugebėjau išvardinti visus 50-ties metų bendradarbius ir autorius. Teatleidžia man tie, kuriuos neišvardinau. Siūlau skaitytojams papildyti ir ištaisyti šį straipsnį sekančioje TŽ laidoje.

ALIAS ČIKAGOS SKYRIAUS VEIKLA 1978-2001 METAIS

Parengė AURELIJA DOBROVOLSKIENĖ

1978-79 m. valdybos sudėtis: pirmininkas-Albinas Smolinskas, vicepirmininkas kultūros reikalams - Vytautas Peseckas, vicepirm. organizaciniams reikalams- Aloyzas Eiva, sekr.- Bronius Masiokas, išd.- Vladas Sinkus, sporto vadovas-Jonas Talandis, spaudos atstovas-Petras Kiršinas.

Revizijos komisija: Kostas Burba, Alfonsas Pargauskas ir Juozas Sakalas, Moterų pagalbinis vienetas: pirm. Gintra Narienė, vicepirm. Bronė Nainienė, išd. Birutė Vanagienė, sekretorė - Elvyra Juzėnienė, narė- Aldona Klygienė.

1978 m. praveisti šie renginiai: Pavasarinis golfo turnyras "Old Oak" laukuose, vasarinis savaitgalis "Gintaro" vasarvietėje ir "Wyndwicke" golfo laukuose, rudeninis golfo turnyras - gegužinė Woodridge golfo laukuose ir inž. Kęstučio Biskio sodyboje.

Renginiai '79: Susirinkimas ir Alicijos Rugytės paskaita apie švietimo istoriją Lietuvoje; Prof. Kairio paminklo atidarymo ir pašventinimo iškilmės Jaunimo centre; susirinkimas ir dr. J. Prunskio paskaita "Išėjimo misija dabarties Lietuvos didžiosios tragedijos akivaizdoje", savaitgalis Karaičių vasarvietėje Union Pier ir golfo turnyras Wyndwicke laukuose; rudeninė golfo-pikniko išvyka į Woodridge laukus ir a.a. Jono Evans pereinamosios taurės golfo turnyras.

1980-81 m. valdyba: pirm. Bronė Kovienė, vicepirm. kultūriniais reikalams Albertas Kerelis, org.reikalams- Aloyzas Eiva, kiti nariai - Povilas Vaičekauskas (sekretorius), Vytautas Mažeika (išd.), vicepirm. sporto reikalams - Albinas Smolinskas ir narys-Stasys Jokubauskas. Pagalbinio vieneto pirmininkė - Birutė Briedienė.

Renginiai '80: rinkiminis susirinkimas ir Povilo Vaičekausko pasakojimas apie Sibiro lagerius, bei gyvenimą ir inžinierių ruošimą Lietuvoje; susirinkimas Tautiniuose namuose ir kun. Vytauto Bagdonavičiaus paskaita "Modernioji architektūra ir Pikaso"; pavasarinė išvyka į Viktorijos ir Algirdo Karaičių vasarvietę "Gintaras"; vakaronė Jaunimo centre ir arch. Algimanto Tamošausko paskaita "Čikagos architektūra"; architektūrinė ekskursija autobusu ir pietūs John Hancock 95-me aukšte; golfas ir piknikas Kęstučio ir dr. Meilutės Biskių sodyboje, susirinkimas Tautiniuose namuose aptarti pasirošimą artėjančiam IV Mokslo ir Kūrybos simpoziumui bei PLIAS-ALIAS visuotinam suvažiavimui ir Dr. Tomo Remeikio paskaita "Nepriklausomos Lietuvos užsienio politika Versalio santvarkai žlungant (1938-1940)"; Susirinkimas ir dail. Valeškos paskaita "Lietuvis dailininkas- ekspresionistas Pranas Domšaitis", ekskursija Yucatan, Mexico. 1981 m. pagalbinio vieneto naujoji valdyba. Regina Smolinskienė (pirm.), Alfa Budrionienė, Aldona Slonskienė, Janė Daunorienė.

Renginiai '81: ALIAS Čikagos skyriaus veiklos 30-mečio minėjimas: Šv. Mišios už skyriaus mirusiuosius - Jaunimo centro Jėzuitų koplyčioje, Jubiliejinis posėdis Tautiniuose namuose, rudeninis golfo turnyras dėl Jono Talandžio padovanotos pereinamosios taurės Woodridge golfo laukuose ir gegužinė inž. Kęstučio bei dr. Meilutės Biskių rezidencijoje; susirinkimas ir dr. Reginos Mickevičiūtės-Kulienės paskaita "Žvilgsnis į senatvę iš žmogaus vystymosi perspektyvos"; ALIAS-PLIAS suvažiavimas, paroda bei Mokslo ir kūrybos simpoziumas.

1982 - 83 m. valdyba: Vytautas Budrionis-pirmininkas, Stasys Jurjonas-vicepirmininkas kultūriniais ir organizaciniams reikalams, Albinas Smolinskas-vicepirm. sporto reikalams, Gediminas Biskis - sekretorius, Donatas Stukas-iždininkas, Bronė Kova-iškilių ir kelionių direktorė. Revizijos komisija - V. Mažeika, P. Vaičekauskas ir A. Eiva.

'82 m. Pagalbinio moterų vieneto valdyba: Regina Smolinskienė (pirm.), Irena Bernotavičienė, Alfa Budrionienė, Aldona Slonskienė.

'83 m. Pagalbinio moterų vieneto valdyba: Gintra Narienė, Danutė Barienė, Irena Kerelienė ir Aldona Slonskienė.

Renginiai '82 m: Susirinkimas Tautiniuose namuose, Antano Dundzilos įspūdžiai iš lankymosi Lietuvoje; susirinkimas ir knygos "Mirties lageriuose ir tremtyje" autoriaus Jono Kreivėno pranešimas; rudeninis golfo turnyras Woodridge ir piknikas kolegos Kęstučio Biskio sodyboje, susirinkimas ir ekonomisto Leonardo Dargio pranešimas apie JA V ekonominį politinį gyvenimą.

Renginiai '83 m.: susirinkimas ir dr. Antano Pranskevičiaus pranešimas apie geologiją ir jos kadrų ruošimą Tarybų Sąjungoje; pavasarinis golfo turnyras ir pobūvis inž. Vytauto Budrionio sodyboje su ant žarijų keptu paršu; susirinkimas ir dr. Tomo Remeikio pranešimas "Pasyvus Lietuvos pasipriešinimas vokiečių okupacijos metais". Naujųjų 1984-jų metų sutikimas Čikagos skyriaus pirmininko Vytauto Budrionio rezidencijoje.

1984 m. valdyba: Pirmininkas - Vytautas Peseckas, Onutė Požarniukaitė, Pranas Naris-sekr., Vladas Tamošiūnas - organizaciniams reikalams, Edvardas Lapas - sporto.

Revizijos komisija: A. Didžiulis, V. Domanskis ir Aleksandras Traška.

Renginiai: gegužinė Prudencijos ir Stasio Jokūbauskų sodyboje; susirinkimas ir susitikimas su arch. Vytautu Nasvyčiu

Tautiniuose namuose, A. Kerelis pasisakė apie veiklą Čikagoje ir L. Maskaliūnas- apie VI-ji Mokslo ir kūrybos simpoziumą.

iš Lietuvos; rudeninis golfo turnyras Woodridge ir piknikas Biskių sodyboje; prieškalėdinis susirinkimas Tautiniuose namuose.

1985 m. Valdyba ta pati, tik vietoje Prano Nario sekretoriumi patvirtintas Vladas Sinkus.

Renginiai '85: susirinkimas ir Onutės Požarniukaitės įspūdžiai iš kelionės po Australiją, pavasarinis golfo turnyras "Old Oak" laukuose dėl dr. Jono Valaičio padovanotos pereinamos taurės; rudeninis golfo turnyras Woodridge laukuose ir piknikas Biskių sodyboje; susirinkimas ryšium su V-ju Mokslo ir kūrybos simpoziumu ir bibliotekininko, knygos apie kinematografiją "Ten, ekrane sužibus" autoriaus Raimondo Lapo pranešimas.

1986-87 m. valdyba: Aleksas Vitkus-pirm., Onutė Požarniukaitė-iždn., Aleksandras Traška - vicepirm. sporto reikalams, Stasys Virpša-vicepirm., Pranas Naris-sekretorius. Revizijos komisija: K. Pabedinskas, K. Daugirdas ir G. Biskis.

Renginiai '86: susirinkimas ir Prano Nario įspūdžiai iš darbo Pakistane "Paskyrimas-Pakistanas"; pavasarinis golfo turnyras Old Oak laukuose; vakarone Jaunimo centro kavinėje ir arch. Algimanto Tamašausko paskaita "Klasicizmas postmodernioje architektūroje"; rudeninė goIfo išvyka Woodridge golf club laukuose ir piknikas Kęstučio ir Meilutės Biskių sodyboje.

Renginiai '87: susirinkimas ir inž. Kazio Pabedinsko paskaita "Linai ir jų istorija"; rudeninis golfo turnyras Arrow Head, Wheaton goIfo laukuose ir piknikas Biskių sodyboje; kalėdinis susirinkimas Balzeko lietuvių kultūros muziejuje ir paskaita apie jį.

Renginiai '88: rudeninis goIfo turnyras dėl Stasio Bario skirtos pereinamosios taurės ir piknikas Kęstučio ir dr. SMeilės Biskių sodyboje.

Renginiai '89: pavasarinės golfo varžybos Old Oak Country Club golfo laukuose (J.Lieponio nuosavybė) dėl dr. Jono Valaičio skirtos pereinamosios taurės; skyriaus gegužinė Lemonte; VI-sis Mokslo ir kūrybos simpoziumas.

1990-91 m. valdyba: Albertas Kerelis-pirm. , Tadas Bukaveckas-ižd., Jonas Baris-vicepirm. sporto reikalams, Vytautas Peseckas-vicepirmininkas, Leonas Maskaliūnas.

Renginiai '90: kalėdinis susirinkimas

Renginiai '91: susirinkimas Balzeko kultūros muziejuje su svečiais iš Lietuvos, keturiais naftos pramonės specialistais.

1993-96 m. valdyba: Jonas Baris-pirm., Vladas Sinkus-ižd., Albinas Smolinskas-sekr., Kostas Burba-vicepirm. spaudai. Atnaujintas Moterų pagalbinis vienetas, Dana Barienė-pirm.

Renginiai '93: susirinkimas Balzeko muziejuje, pranešėjas -akių gydytojas dr. Linas Sidrys su įspūdžiais iš Lietuvos.

Renginiai '94: susirinkimas ir inž. Valdo Admkaus paskaita apie Lietuvą; rudens golfo turnyras Palos Country Club laukuose.

Renginiai '95: susirinkimas ir pranešimai- Nijolės Jankutės-Užubalienės "Grafikas, lančas, holas... lietuviškas žodi, kur tu?" bei Jono Pabedinsko - "Pramonės finansavimo sunkumai Lietuvoje"

Renginiai '96: rinkiminis susirinkimas Balzeko lietuvių kultūros muziejuje ir inž. Rimanto Gurausko pranešimas "Inžinierių ir inžinerijos keliai dabartinėje Lietuvoje".

1997-1999 m. valdyba: Teodoras Rudaitis-pirmininkas, Laima Patašienė-sekretorė, Algirdas Marchertas-iždininkas, Aurelija Dobrovolskienė- vicepirm. spaudai, Rimantas Gurauskas- vicepirm. org. reikalams, Albertas Kerelis Jr.-vicepirm. renginiams.

Renginiai '97: susirinkimas Balzeko muziejuje ir Povilo Žumbakio paskaita apie genocido bylas Amerikoje ir Lietuvoje, bei Alberto Kerelio pasakojimas apie Medininkų pilies atstatymo darbus; viešnagė inž. Juozo ir Dailos Liubinskų namuose-muziejuje; gegužinė Michianoje, MI, susirinkimas ir finansininko Antano Grinos paskaita apie Lietuvos ekonominę padėtį; kalėdinis susirinkimas Balzeko muziejuje ir video filmų apie Quad Cities atominės elektrinės povandeninių metalo dalių dažymą bei Galapagos salą demonstravimas, meninėje dalyje-senoviškas advento ir kalėdines dainas atliko Eglė Ivinskienė; atidarytas Dariaus ir Girėno paminklo atnaujinimo fondas.

Renginiai '98: Susitikimas su knygos "Pavargęs herojus" autoriumi Liūtu Mockūnu Balzeko muziejuje bei pianistų Sonatos ir Roko Zubovų koncertas; architektūrinė ekskursija "Čikagos dangoraižių istorija" po Čikagos centrą, vadovaujant Jurgiui Anysui; išvyka į Byron Commonwealth Edison atominę elektrinę; susitikimas su Lietuvos karo ataše maj. Valdemaru Serapinu ir jo pranešimas "Lietuva ir NATO", kalėdinis susirinkimas ir Kauno Technologijos Universiteto doc. Arvydo Adomavičiaus bei Ignalinos atominės elektrinės inž. Valdo Ledzinsko pranešimai apie atominę energiją Lietuvoje.

1999 m. į valdybą inkorporuotas Albinas Smolinskas.

Renginiai '99: susirinkimas -susitikimas su Vilniaus Gedimino technikos universiteto rektoriumi prof. habil. dr. Edmundu K. Zavadsku ir VGTU A. Gustaičio aviacijos instituto direktoriumi prof. habil. dr. Jonu Stankūnu; slidinėjimo išvyka Wilmot, WI; viešnage inž. Juozo ir Dailos Liubinskų namuose-muziejuje; architektūrinė ekskursija "Naujoji miesto architektūra ir jos stiliai" po Čikagos vidurmiestį vadovaujant Jurgiui Anysui; gegužinė Michianoje, MI, Dariaus ir Girėno paminklo atnaujinimo išskilmės Marquette parke ir vaisės Balzeko lietuvių kultūros muziejuje: fotonuotraukų "Lietuvos kariuomenė" paroda Lemonte; kalėdinis susirinkimas ir ekonomisto Jono Pabedinsko paskaita "Importas - eksportas. Lietuvos pozicija globalinėje rinkoje", meninė programa - Algimanto Barniško.

2000 - 01 m. valdyba: Teodoras Rudaitis- pirm., Laima Patašienė - sekret., Birutė Mickevičienė - išd., Aurelija Dobrovolskienė - vicepirm. spaudai, Rimantas Gurauskas -vicepirm.org. reikalams, Albinas Smolinskas-vicepirm. renginiams.

Renginiai '01: susitikimas su buvusiu Lietuvos ministru pirmininku, seimo nariu Andriumi Kubiliumi Bočių menėje Lemonte; slidinėjimo išvyka į Wilmot, WI.

MŪSŲ MIRUSIEJI

Parengė
ANTANAS BRAZDŽIŪNAS

P. Abelkis	1934 – 1989
S. Abačiauskas	1919 – 1995
A. Arbas	1995
N. Antanaitis	1986
K. Aperavičius	1983
R. Babickas	1930- 1987
L. Bajoriūnas	1994
V. Balys	1995
J. Baris	1923 – 1997
I. Bartkus	1911 – 1979
M. Baublys	1907 – 1990
V. Bernotas	1930 – 1987
P. Bielskus	1908 – 1979
A. Biošėvas	1993
V. Biošėvas	1919 – 1993
K. Biskis	1917 – 1997

I. Breivė	1978
A. Čaplikas	1907 – 1994
J. Černiauskas	1981
I. Dačinskas	1992
K. Daugirdas	1916 – 1997
B. Draugelis	1918 – 1988
J. Dragašius	1995
A. Daugelavičius	1978
P. Gaižutis	1989
B. Galinis	1911 – 1990
I. Gasiliūnas	1911 – 1978
K. Gasparėnas	1917 – 1979
K. Germanas	1980
J. Grudzinskas	1912 – 1992
J. P. Gudelis	1981
V. Izbickas	1989
A. Idika	
A. Ignaitis	1988
J. Jasiukaitis	1894 – 1976
A. Jelionis	2000
J. Jodelė	1927 – 2000
V. Jonynas	
P. Juodikis	1924 – 1996
L. Juodikis	1919 – 1985
P. Jurėnas	1908 – 1990
I. Juzėnas	1925 – 2000
M. Juškevičius	1988
I. Jonaitis	1995
H. Kačinskas	1919 – 1996
B. Kirkus	1915 – 1977
V. Kmitas	1914 – 1993
B. Kolosovas	1894 – 1987
I. Kotovas	1926 – 1998
K. Krulikas	1911 – 1977
J. Kšivickis	1910 – 1993
S. Kudokas	1898 – 1988
L. Kumpikas	1906 – 1993
J. Kuodis	1903 – 1983
M. Kvedaras	1919 – 1998
Z. Korlus	1999
J. Kapačinskas	1992
J. Kriaučiūnas	1988
A. Kundrotas	1979
K. Karazija	1980
Z. Korius	1999
P. Labanauskas	1908 – 1999
J. Laškauskas – Laškus	1905 – 1977
J. Lazauskas – Lukas	1920 – 2000
S. Leveckis	1998
E. Likanderis	1997
M. Lukas	1913 – 1991
B. Lukštaitė-Kovienė	1917 – 1992
B. Lungys	1911 –
P. Lelis	1984
A. Lapšys	1977
E. Manomaitis	1909 – 1995

B. Masiokas	1916–	2000
A. Matuzas		1975
S. Mikulionis	1935–	1992
A. Mošinskis	1906–	1991
M. Meiliūnas		1994
B. Makaitis		1978
J. Matonis		1980
E. Malcanas		1977
A. Nasvytis		1981
K. Nenortas	1920–	1996
J. Okunis	1910–	1989
V. Petraitis	1897–	1988
P. Puzinas	1908–	1996
A. Paškus		1988
E. Pyragius		1984
A. Pilis		1978
G. Ramunis	1950–	1999
J. Riauba	1910–	1990
A. Rimavičius	1922–	1999
J. Rimkevičius	1910–	1992
J. Ruokis	1914–	1998
J. Sakalas		1981
D. Šatas	1929–	1999
K. Sekmakas	1919–	1998
J. Slabokas		1995
J. Stasaitis	1914–	1993
S. Švedas	1911–	1979
R. A. Shatas		1997
A. Satraitis		1991
C. Staniulis		1981
S. Smalinskas		1997
A. Sušinskas		1989
H. Šatinskas		1977
R. Šlenys		1997
S. Traškienė	1915–	1986
A. Treinys	1925–	1991
A. Tumosa		1988
P. Urbutis		1989
A. Vadopalas		2000
J. Vaičjurgis	1916–	1989
P. Variakojis – Varis	1899–	1989
A. Varnas	1908–	1995
V. Vasiliauskas	1910–	1995
A. Vengris	1925–	1975
B. Vingrys		1981
V. Vintartas		1981
A. Visockis		1998
K. Vieraitis		1998
P. Vaitiekūnas		1983
V. Vinclovas		1982
C. Vasiliauskas		1979
A. Varnas		1979
V. Žemaitis		1983
E. Žitkus	1921–	1983
P. Žilaitis		1981
A. Zailskas		1997
A. Žemaitaitis		1987

MŪSŲ BENDRADARBIAI (1991-2000)

TADAS BUKAVECKAS

J. Albertavičius, 99-1, G. Aleliūnas, 93-1, N. Andriuškevčienė, 92-4, E. Arbas, 92-1, 93-2,3,4, 94-1,4, 95-2,3, 96-1,3, 97-3, 98-3, 99-3, M. Asimavičienė 91-2, V. Ašmenskas 91-3, S. Ašmontas, 92-4.

A. Bačauskas, 97-2, S. Bačkaitis, 91-1,2,4, 92-1,2,3,4, 93-2,4, 94-2,3, 95-2, 96-2, 97-1, 94-4, J. Balčiūnas, 93-3, J. Balkevičius 95-3, V.Č. Barevičius, 92-1, J. Baris 94-4, 97-1, A. Baublys, 93-4, M. Baužienė, 94-4, K. Bertulis, 92-4, Ž. Beliauskas, 99-4, J. Bilėnas, 94-2,4, 95-3, 96-1,2, 97-1,2,3, 98-3, 99-2,3, M. Blynas, 93-1, R. Budreika, 91-2, 95-4, 97-1, 99-2, R. Buivydas 99-2, A. Bumbliauskas, 99-1, M. Buntinas, 91-1, K. Burba, 91-4, 93-3,4, 94-4, 95-4, 98-3, 99-3, V. Butauskas, 93-2, A. Brazauskas, 95-1, A. Brazdžiūnas, 93-3, 96-1, 97-1, J. Čitravičiūtė, 95-2,4.

J. Dainauskas, 93-1, J.V. Danys, 94-2, 95-2,3, 97-3, 99-3, K. Daugėla, 94-2, V. Dičius, 98-3, A. Didžiulis 91-1, 92-1, 93-4, 95-4, 96-2, 97-1, A. Dobrovolskienė, 97-1,4, 98-1,3, 99-4, V. Domarkas, 91-2, V. Drupaitė, 98-1, N. Druseika, 97-4, D. Empakeris, 94-2.

A. Gamziukas, 98-1, E. Ganusauskas, 96-3, J.B. Genys, 93-2, J. Gimbutas, 91-1,2, 92-1,2, 93-2,4, 94-4, 96-4, 97-4, 98-3, 99-4, V. Giniotis, 98-1, A. Girnius, 91-2, 92-3, J. Glemža, 93-3, 95-1, 99-1, E. Gudavičius, 95-1, A. Gulbinskas, 91-4, D. Gurauskienė, 97-3, A. Gustaitis, 91-3, 92-4, 93-3, 94-1, 95-2, 98-1, R. Gustaitytė, 91-4, J. Gražulevičius, 98-3, A. Idika, 91-2, 96-2, S. Janušonis, 93-3, V. Jautokas, 91-1,2,3,4, 92-1,3,4, 92-1,3,4, 93-2,3, 94-1,2,3,4, 95-4, 96-2,3, 97-1,2,4, 98-3, 99-2,4, J. Jurginis, 93-1, A. Jocys, 95-1, A. Jurkauskas, 97-2,4.

A. Karnius, 93-2, A. Karpavičius, 91-3, V. Kasniūnas, 91-2, P. Kasperavičius, 91-2, 95-4, 96-1,2, 97-2,3,4, 99-2, A. Kavaliauskas, 99-1, A. Kerelis, 91-2, 98-1, I.L. Kerelytė, 97-3, 98-3, N. Kitkauskas, 93-1, 95-1, A. Klemas, 92-2, L. Klimka, 99-4, A. Korzuma, 92-4, J. Kubilis, 91-4, V. Kučinskis, 95-2, Č. Kudaba, 91-4, A. Kuliešis, 99-4, A. Kulpavičius, 93-4, 94-2,4, 99-3, R. Krištapavičiūtė, 92-1, R. Krivickas, 91-1, L. Krivickienė, 92-1, A. Kšivickienė, 96-2, B. Kviklys, 95-1.

V. Landsbergis, 99-1, J. Laniauskas, 92-4, J. Laucius, 92-2, 99-1, G.J. Lazauskas, 93-2,3,4, 94-1,2,4, 95-3,4, 96-1,2,3, 97-1,2,3,4, 98-1,3, 99-2,3,4, G. Leškytė, 99-4.

A. Mačiulaitis, 92-3, R. Marcinkevičiūtė, 92-3, R. Markauskas, 94-4, B. Martinkus, 96-1, B. Masiokas, 92-3, L. Maskaliūnas, 93-1, 99-1, A. Matukonis, 93-2, 97-3, 99-2, B.

Maželis, 94-2, 97-2, 96-2, T. Mečkauskas, 99-4, B. Merkys, 92-2,4, A. Miknevičienė, 99-2, G. Mikulėnas, 94-2, S. Mikulionis, 93-1,3, 95-1, V. Milus, 93-3, J. Minkevičius, 92-4, 93-4, V. Misevičius, 97-2, A. Miškinis, 93-3, A. Motuzas, 91-3.

P. Naris, 99-3, S. Narkeliūnaitė, 96-1, J. Narkevičius, 99-3, A. Nasvytis, 95-4, K. Nenortas, 93-3, K. Pabedinskas, 91-2, A. Pacevičius, 93-4, A. Pakalnis, 97-4, L. Paknys, 98-1, K. Pališkis, 95-1, A. Panavas, 92-2, 94-3,4, 95-3, 96-1,2,3, 97-1, 98-3, 99-3, A. Paškevičius, 94-3,4, 95-2,3, 96-1,3, 97-1, V. Pekarskas, 95-3, L. Peseckas, 91-3, V. Peseckas, 91-3, 92-3, 94-2, 98-1,3, 99-3.

J. Račiūnaitė, 94-2, B. Raila, 95-4, G. Ramunis 93-4, J. Rapšys, 91-3, S. Raštikis, 91-3, E. Raubickas, 99-3, J. Rudokas, 91-4, A. Rumša, 91-1.

V. Skuodis, 92-3,4, H. Stabačinskienė, 95-3, Č. Staniulis, 95-4, J. Stankūnas, 98-1, 99-3, V. Stauka, 91-1.

D. Šatas, 95-3, S. Šimoliūnas, 94-2, R.A. Šlenys, 96-2, V. Šliupas, 96-3, 97-3,4, 98-3, N. Šulgienė, 98-3, P. Šumskis, 92-1, A. Tamašauskas, 94-2, V. Urbonas, 96-3, V. Urbonavičius, 93-3, 95-1, 99-1.

R. Vaičaitis, 92-2, V. Vaitaitis, 97-3, L. Valkūnas, 92-3, J. Vanagas, 93-4, J. Vaškevičius, 91-4, 92-2, V. Vilūnas, 94-1, P. Visvydas, 94-2, Č. Vištokas, 91-2, 92-2,3, 93-2,4, 94-1,4, 95-4, 96-3, 97-3, 98-3, 99-4, A. Vitkus, 98-3, 99-4, J. Vasys, 99-2.

S. Zajanauskas, 96-2,3, Z. Zinkevičius, 95-1, 99-1, V. Zubovas, 93-1, J. Žalkauskas, 93-3, 97-1, A. Žiliukas, 95-2, 98-1, G. Žintelis, 93-2.

Pastabos:

Pirmi du skaičiai reiškia metus, o antrasis- tų metų numerį. Nuo 1951 m. iki 1991 m. bendradarbių sąrašas, panaudojant 30 m. Vytauto Vintarto surinktus duomenis ir pridėdant dar vieną dešimtmetį, bei išryškinant individualius bendradarbių įnašus, buvo parašytas Viktoro Jautoko kaip "Bendradarbių 40 metų įnašas". Straipsnis buvo atspausdintas "T. Ž." 1991 m. Nr. 2.

Apie 30 m. Broniaus Galinio globojamas PLIAS/ALIAS archyvas Bostone, jam mirus, Jurgio Gimbuto pastangomis buvo išsiųstas į Čikagą ir patalpintas Balzeko muziejaus archyve.

Dėkoju Stanley Balzekui Jr. ir muziejaus personalui už pagalbą ir sudarytas palankias sąlygas šiam straipsniui

Vaclovas
Biržiška

LIETUVIS INŽINIERIUS IR POETAS XVII A. PRIDRIKIS GEDKANTAS

PROF. VACLOVAS BIRŽIŠKA
(1884-1956)

1947 m. Pabaltijo Universiteto architektūros studentai Pinneberg, Vokietijoje, leido žurnaliuką "Jaunasis Architektas". Į jį rašė ir profesoriai ir studentai. Tačiau jo išėjo tik vienas numeris, nors medžiaga buvo renkama antrajam, kuris dienos šviesos nebeišvydo. Šis prof. Vaclovo Biržiškos straipsnis niekur nebuvo spausdintas. Jį užtiko savo archyvuose kolega iš Seattle, WA, inž. Vytautas Lapatinskas, ir atsiuntė jį mūsų dėmesiui. T. Ž. redakcija jam dėkinga.

Tarp Mažvydo bendradarbių, dalyvavusių sudarant 1570 m. giesmyną, yra ir Tomas Gedkantas, atsikėlęs į Maž. Lietuvą iš Žemaitijos, iš Kaulakiškių Pajūrio val., buvęs vėliau Širvintų kunigu ir ten miręs tarp 1566 – 1570 m. Tomo sūnus, Jonas Gedkantas gimė Širvintuose, kur, tėvui mirus, pats buvo vėliau kunigu, 1593 m. iškeltas į Viešvilę, o 1601 m. į Ragainę, kur mirė 1619 m. Jis buvo laikomas labai geru lietuvių kalbos žinovu ir 1592 m. dalyvavo J. Bretkūno Biblijos lietuviško vertimo koregavime. Turėjo sūnų Pridrikį (Maž. Lietuvoje ištariamą – Bridzių) ir dukterį Barborą, 1642 m. ištėkėjusią už našlio Jono Lobelio, irgi kilusio iš grynai lietuviškos ir lietuvių literatūros srityje dirbusios šeimos; šio Jono Lobelio brolis buvo vedęs žinomo XVII a. Prūsijos lietuvių rašytojo, Simano Vaišnoro, dukterį. Jono Gedkanto sūnus Pridrikis gimė Ragainėje apie 1602 m. jei iš jo pirmosios, 1602 m. maru mirusios žmonos, ar apie 1604 m., jei iš antrosios žmonos. 1621.IX.1 jis stojo į Karaliaučiaus universitetą. Tolimesnė jo gyvenimo eiga

ligi 1634 m. dar nepaaiškėjo, bet, greičiausiai, tolimesnioms studijoms jis buvo išvykęs į Vakarų, matyti į Olandiją. Vėliau jį aptinkam 1634.VI.1, kada jis, pasirašęs "Bridzus Getkants", Karaliaučiaus matematiko Kristijono Otteruso, irgi Rugainiečio, albume įrašė vieną eilutę, matyti ilgesnio jo eilėraščio fragmentą, "Ne wissi medzei Artojem priduoti." Šią eilutę jis užrašė jo paties nupieštame paveikslėlyje, vaizduojančiame nukirstų medžių kelmus, o per paveikslėlį eina anoji eilutė ir gaida – pirmoji mūsų žinoma gaida pasauliniame lietuviškam eilėraščiui. Šį įrašą pirmą kartą paskelbė prof. J. Gerulis žurnale "Studi Baltici" 1936 m. V-e tome. Bet vėliau jau apie tą poetą nieko daugiau negirdime. Taigi aišku, kad jis nebuvo pasekęs savo tėvo ir senelio pavyzdžiu ir nebuvo kunigas, nors ir paveldėjo iš jų palikimą prie lietuvių literatūros. Tačiau faktas, kad jis savo eilutę įrašė Otteruso albume, verčia prileisti, kad jis Karaliaučiuje studijavo matematiką, nes Otterus irgi lietuvis, tais pačiais metais, kaip ir Gedkantas, stojo į Karaliaučiaus universitetą, kur studijavo matematiką, 1631 m. įmatrikuliavęs Strasburgo universiteto filosofijos fakultete, vėliau buvo Karaliaučiaus, o nuo 1658 m. Nimvegeno universiteto matematikos profesorius ir kartu inžinierius fortifikacijų statyboje, palikęs daugelio miestų planus, stačs Prūsijoje Friedrichsbergo tvirtovę, 1637 m. buvęs Leideno fortifikacijos kolegijos pirmininku. Matyti trečią jų artimiausiu draugu irgi buvo matematikas, ragainietis Jokūbas Lobelis (gimęs 1611 m. ir miręs 1652.VIII.20 ar 12), kurio tėvas Jonas, jau daug vėliau vedė antrą kartą Pritrikio Gedkanto seserį Barbora.

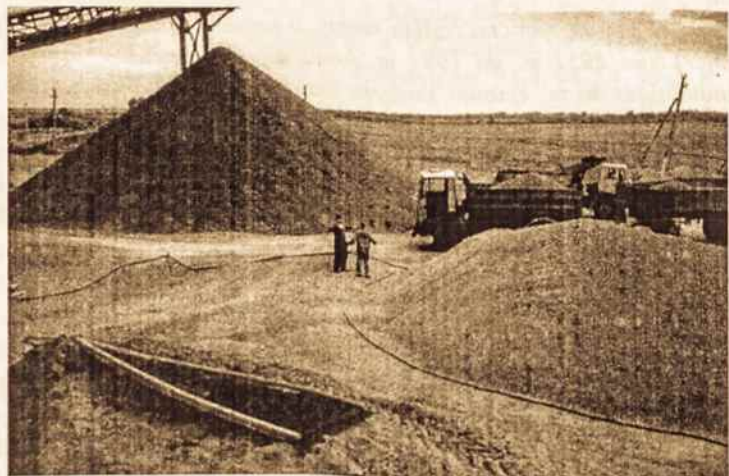
Bet kaip tik tais pačiais 1634 metais, kada nutrūksta mūsų žinios apie Bridzų Gedkantą – poetą, Lietuvos ir Lenkijos horizonte sušvinta nauja žvaigždė, greitai plačiai pagarsėjęs karo inžinierius ir išradėjas, Pridrikis "Gedkant". Jis čia atvyko iš Pareinės, taigi vadinamas pareiniečiu ir laikomas, rašiusiu jau mūsų laikais apie jį lenkų rašytoju, vokiečiu. Tačiau abiejų Pridrikų Gedkantų biografinės žinios viena kitai neprieštarauja, bet kur vienos nutrūksta, prasideda kitos. O turint be to galvoje, kad ir anas Bridzaus Gedkanto draugas Otterus irgi buvo ir karo inžinierius ir fortifikatorius, netenka abejoti, kad ir ragainietis Gedkantas ir anas neva pareinietis Gedkant yra vienas ir tas pats asmuo. Toji neva "Pareinė" čia gali reikšti tik tą, kad pas Lietuvos didįjį kunigaikštį ir Lenkijos karalių Vladislovą IV jis atvyko iš Pareinės, kur jis ar studijavo karo inžineriją, ar jau buvo užsiėmęs kokia statyba.

Atvyko jis labai sunkiu politiniu momentu, kada abiems sufederuotiems kraštams grėsė eilė politinių pavojų – iš rytų ir pietų rusai, kazokai, totoriai, iš vakarų švedai. Taigi ir Gedkantas tuojau pristatomas prie darbo. Jau tą pačią 1634 m. vasarą jis, kartu su Jonu Pleitneriu ir Elijošium Arcišeovski siunčiamas į Prūsus, kur, matyti, jis ir susitiko su Otterusu ir įrašė jo albume aną lietuvišką

eilutę. Prūsijoje jie tiria sąlygas, kaip sustiprinti visą pajūrį ir 1634 m. rugsėjo 20 d. padarė Pucko (vok. Putzing) ir jo apylinkių nuotrauką; 1635.II.10 Grudziusos, o vėliau ir Marijenburgo planus; paskiau Tčevo, Gnievo. 1638 m., persirengęs elgeta, jis įsmunka į švedų valdomą Piliavą ir nuėmė švedų fortifikacijos planus. Iš viso jis paliko atlasą iš 15 15 didelių lapų, kurį 1655 m. švedai išvežė į Stokholmą ir kur jis ligi šiol yra saugomas. 1638 m. Gedkantas parašė, rankraštyje likusią "Topographija Practica", kurioj pasirašė "Fr. Gedkant mechanicus". 1648 m. jis pagamino Vilniaus, Lukiškio ir Dancigo planus ir pasirašė "Descriptio Maioris et Gedanensis forti". Vėliau jis fortifikavo Lvovą ir Kudahą ant Dniepro, 1652-1653 m. fortifikavo Dacigą. Sakoma, kad jis taip pat fortifikavo ir Čenstakavos tvirtovę, o švedams užėmus Lenkiją, jis perėjo jų pusėn ir pats vadovavo Čenstakavos apgultime.

Be fortifikacijų, dirbo artilerijos srityje ir buvo išradęs eilę artilerijos patobulinimų ir naujų pabūklų ir dėl to XVII amž. buvo vadinamas net "lenkiškuoju Archimedu". Galimas daiktas, kad švedus išmušus iš Rerspublikos, jis ją apleido ir apsigyveno ar prie šeimos Ragainėje, kur ji nuolatos gyveno tuo laiku, kada jis trunkėsi po įvairius kraštus, ar išvyko Švedijon. Mirė 1666 (ar sulig kitais 1663 m.). Jo du sūnūs, Ragainėje gimę Kristupas ir Jurgis, irgi studijavo Karaliaučiaus universitete, bet jų tolimesnio likimo dar nepavyko išaiškinti.

Baltic University Pinneberg

PELNINGA VERSLOVĖ ŠIAURĖS LIETUVOS LYGUMOSE

BRONIUS NAINYS

Žiemai baigiantis ir pavasario sėjai artėjant, į Vilnių suvažiavę šeši tūkstančiai sėjėjų - žemdirbių nušvilpė Lietuvos prezidentą, priminusį jiems, kad ligšiolinis kaimo užsiėmimas neturi ateities, todėl jo kryptis turi keistis. Nepatiko žemdirbiams prezidento patarimas ieškoti naujų, pramoninių verslų, keisti žemės išnaudojimo techniką, nors jie ir žinojo, kad tai yra būtinybė, jeigu kaimiečiai nori susikurti sau padoresnį gyvenimą.

Teisingi prezidento žodžiai, tik jie mažiausiai dešimt metų pavėluoti, ir dar blogiau, kad per tą laiką kaimui naujų veiklos sričių ieškojimą valdžios, kiek galėdamos, sunkino. O Lietuvos kaimas vis dėlto gabus, ir jeigu po nepriklausomybės atgavimo jam būtų buvusios sudarytos tinkamos sąlygos, šiandien jis galėtų žydyti be tų valdų malonės. O naujovių jis visada ieškojo ir visada rado. Dar taip neseniai, devyniolikto šimtmečio antroje pusėje, lietuviai kaimietis pirkto tik adatų, ratams tepalų, žibalą. Visus kitus buitinius reikmenis pasidarydavo namie. Plaudavo, karšdavo, verpdavo avių vilnas, pasigamindavo ir susiverpdavo lino pluoštų ir iš jų išsausdavo medžiagas drabužiams. Iš namie išdirbtų avių kailių pasisiūdavo kailinius, iš karvių odų pasidirdavo nagines, klumpes, pasiūdavo ir batus. Žinojo jie, kaip "mušti" sviestą, "spausti" sūrius, gaminti dešras, sūdyti lašinius, rūkyti kumpius, virti uogienes, o tokio putojančio ir kvepiančio miežių alučio, kurį anais laikais dar savo tėviškėje gurkšnodavau, joks "Kalnapilis" dar nepadarė. Mokėjo jie ir geležį kalti. Nežinia kada okupanto pakalikų nuversto ir mano tėviškės svirno grindys ir durys buvo sukaltos kaimo kalvio nukaltomis vinimis. Primityvu, sakysit, akmens amžiaus laikai. Taip, bet atkreipkit dėmesį į kaimiečių - nemokytų, nediplomuotų, net visiškai beraščių sumanumą ir išradingumą, ir dar labiau į tai, kaip greitai jie sugebėjo keistis ir "eiti su gyvenimu" tarpukario nepriklausomybės laikmečiu. Ir ne kas

kitas, bet tik žemdirbiai tada Lietuvos valstybę išlaikė. O jeigu toji sistema nebūtų buvusi sugriauta, šiandien jiems nereikėtų važiuoti į Vilnių ir švilpti į prezidento panosę. Kaip jie tada sugebėjo varžytis su Bavarijos sviesto tiekėjais, taip būtų sugebėję ir dabar, užuot klausęsi kol kas ne kokios Lietuvos žemės ūkio sistemos nesukūrusių, tik juos erzinančių, miesčionijos politikų pamokslų.

Yra ir dabar, jau šios nepriklausomybės laikotarpiu, iš kaimo į verslininkus išėjusių žmonių. Tarp jų ir mano jaunystės kaimiečių draugų vaikai. Būdinga tik, kad iš šiaurės Lietuvos lygumų, kurių laukuose tik paprastą akmenėlį tegalima rasti, du jauni vyrai atkakliai veržiasi į gintaro prekybą. Daugumas jų, taigi ir mano, gimtojo kaimo žmonių net nežino, kur ta Palanga yra, atstumas - apie 200 km, ir kaip tų gintarų ten rasti, bet veržlūs broliai, įsteigę net tris dirbtuves Kaune, Šiauliuose ir Palangoje - jose pagamintus papuošalus jau pardavinėja Amerikoje, Japonijoje ir Taiwane, teisėtai, tvarkingai atsiskaitydami su valdžiomis, sąžiningai mokėdami muitus, mokesčius. Sunkus yra ir papuošalų gamybos, ir ypač pardavinėjimo darbas, labai ir fiziškai varginantis, nes reikia keliauti, kartu gabantis prekes, išstatyti jas komercinėse parodose, ir tik tokiose, kuriose gali tikėtis pirkėjų, ir žinoti kokie karoliai ar žiedai tiks amerikiečio milijonieriaus žmonai, kokie turtingai japonai, kokie kinietei?

Gal galėtumėte ir savo kaimui, dabar jau gerokai skurstančiam po buvusios iš kolūkio "perdirbtos" bendrovės sužlugimo, kokį nors verslą sukurti, klausiu Lemonte mane aplankiusių tėvynainių. Verslas - sunkus užsiėmimas, sako jie, ir jį reikia gerai mokėti. O kaimas kol kas moka tik auginti paukščius, gyvulius, javus, daržoves. Ko nors kito, net ir paprasčiausio gaminių pardavinėjimo, jo niekas nemokė. Tad kokį verslą kaimietis gali pradėti? Be to, pradžiai reikia pinigų, kurių jis irgi neturi. Todėl jis ir švilpia, kai šiuo atžvilgiu nieko jam nedavusi, niekaip nepadėjusi, valdžia pradeda pamokslauti.

O galimybių visgi būtų. Kad ir šiose šiaurės Lietuvos, iš paviršiaus žiūrint, tik derlingas žemes javams auginti tinkamose lygumose. Tai parodo keli ryškesni pavyzdžiai. Kažin, ar daug "Technikos žodžio" skaitytojų žino apie čia minimas lygumas, apie tų dviejų verslininkų gimtąjį kaimą, apie jį supantį 32 000 gyventojų turintį Pakruojo rajoną. Sostinė Pakruojis -

Broniaus Nainio tėviškėje, Pakruojo rajone, Grikpėdžių kaime, gimtojo namo vietoje pastatyta mokykla pavadinta Broniaus Nainio vardu. Rajono tarybos nutarimą įteikia Vasario mėn. Čikagoje lankęsis buvęs savivaldybės tarnautojas dabar "Klovėnų skaldos" Komercijos skyriaus direktorius Vitolis Urmonas (kairėje).

8000 gyventojų. Kiti miesteliai kelis kartus mažesni: Linkuva, prieš karą garsėjusi vienintele apylinkėje gimnazija, kuri okupanto buvo sumenkinta į vidurinę mokyklą - gimnazijos rajone dabar iš viso nėra - Žeimelis, Pašvitnys, Lygumai, Rozalimas, bažnytkaimis Lauksodis ir pramonės centru tapo Klovainiai.

Nesišypsokite, kurie apylinkes pažįstat tik iš prieškarinio laikų. Taip, Klovainiai, prieš karą daugiau gal į kaimą negu į miestelį panaši gyvenvietė, dabar tokie iš tikrųjų yra. Panašiai kaip ir Pakruojis, tada ne iš tolo neprilygęs gimnazijos "miestui" Linkuvai, bet okupanto padarytas rajono centru ir dėl to turbūt apie 10 kartų padidėjęs.

Pakruojo padidėjimą galima suprasti. Čia kūrėsi bolševikinės valdžios įstaigos, o apie jas spietėsi reikalingi ar nereikalingi biurokratai - naujoji "proletarų" ponija. Bet Klovainių verslovė gimė niekieno nelaukta ir netikėta. Dvidešimt penktaisiais okupacijos metais dėl kažkokių priežasčių, kurių čia nežadu nei ieškoti, nei gvildinti, Maskva ar jos klapčiukai Vilniuje, nežinia - Maskvai ar Lietuvai gero siekdami, nutarė pastatyti gerus kelius. Planas buvo pradėtas vykdyti 1969 metais. Kelių dangai prireikė skaldos, kurios Lietuvoje nebuvo, o žemės paviršiuje nesimatė tokių akmenų, iš kurių būtų buvę galima jų pasigaminti. Tačiau, kai jos atsigabenimas iš kitur pasirodė brangus, buvo pradėta tokių akmenų ieškoti giliau. Tyrimai vyko visoje Lietuvoje, ypač daugiau akmenuotose, žvyruotose jos srityse. Ir koks buvo netikėtumas, kai skaldai gaminti tinkamos medžiagos buvo rasta visiškai nelauktoje vietovėje, Pakruojo rajono lygumose, apie Klovainių

miestelį ir vos ne žemės paviršiuje, tik maždaug 2-3 metrų gylyje. Rasta medžiaga - dolomitas, natūralus gamtinis akmuo (85 nuoš. kalcio ir magnio karbonatai), susiformavęs prieš 300 milijonų metų, kurio atsparumas gniuždymui pasirodė beveik prilygęs granitui. Taigi šis, po žemėmis pasislėpęs, radinys atitiko Vakarų Europos reikalavimus ten naudojamoms medžiagoms kelių dangai bei gelžbetonio gamybai. Užtiktas telkinys pasirodė pakankamai didelis, ir kelių statytojai nutarė juo pasinaudoti. Tiko ir vietovė, nes į Klovainius iš Pakruojo buvo atvesta ir geležinkelio šaka. Todėl netrukus čia išdygo ir akmens skaldykla, pavadinta "Klovainių skalda". Kadangi tai buvo Lietuvos okupacijos laikotarpis, viskas priklausė valstybei, tai ir verslovė buvo valstybės nuosavybė. Tačiau ir tuo laiku rajonui ji buvo naudinga. Sparčiai vykstančiai kelių statybai skaldos pareikalavimas buvo didelis, todėl įmonė, dirbdama visu pajėgumu, darbu aprūpino daug vietinių gyventojų. Lietuvai išsilaisvinus, "Klovainių skalda" buvo privatizuota. Privatizavimas švarus, tvarkingas pagal visus įstatymus. Pagrindiniai savininkai -kauniečiai, akmens skaldos gamybos žinovai, todėl verslą tęsė ir dirbančiųjų į gatvę neišvarė. Vyriausias veiksnys - akcininkų susirinkimas. Renka penkių asmenų valdybą penkeriems metams, kuri skiria bendrovės prezidentą, skyrių direktorius, sprendžia, tvarko visus verslovės reikalus.

Taip persitvarkius, privačiai "Klovainių skaldai" išsilaikyti nebuvo sunku. Kelių statyba nesustojo ir Lietuvai nepriklausomybę atgavus. Įsteigtas Kelių fondas tęsė pradėtas naujas statybas ir užsiiminėjo kelių taisymu. Todėl rinka buvo, reikėjo tik jos neapleisti, išsaugoti. Ypač apsukrumo reikėjo Komercijos skyriaus direktoriui, atsakingam už gaminio pardavimą. Verslovė dirba beveik pilnu pajėgumu, pagamina ir parduoda apie 700 000 tonų per metus. Įmonėje apie 170 tarnautojų ir darbininkų. Pakruojo rajone tai yra daug. Metinė apyvarta apie 15 mil. litų. Apie 2 mil. litų sumoka įvairių mokesčių ir maždaug tiek pat lieka pelno, kurį naudoja verslovės pagerinimui, naujos įrangos įsigijimui, naujų verslo šakų bandymui. Per paskiausias ketverius metus naujai įrangai bendrovė išleido apie 4 mil. litų. Pirkto naują modernų akmens trupintoją, pakrovėją, kompiuterių sistemą, kitos įrangos, taip prisiderindama prie tarptautinių reikalavimų. Gavo ir atitinkamą tarptautinį pažymėjimą. Nei skolų, nei investuotojų kol kas neturi. Tvarkosi savomis jėgomis. Žino, kad dėl sunkios ekonominės padėties kelių statyba gali sulėtėti. Be to, neamžina nė žaliava. Apskaičiuota, kad, tokia sparta dirbant, naudotinas dolomito sluoksniš išseks po maždaug 25-30 metų. Nors jo klotas didžiulis, tęsiasi į šiaurę, nueina į Latviją, tačiau gilėja ir pasidaro per brangu jį išlupti. Apsisaugojimui nuo gamybos sutrikimų kelių statybai lėtėjant, gamykla iš dolomito pradėjo pjaustyti plokštes pastatų apdailai, gaminti dolomitmilčius dirbamos žemės "trašai", tiksliau -šalinti rūgštingumui. Verslovė įsteigė ir keramikos cechą, kuriame apie 40 moterų gamina mažus, gražius molio angeliukus, kuriuos, pagal sutartį nuperka vienas Vokietijos verslininkas. (Gal jais galėtų susidomėti ir JA V lietuviai?) Tai didesnis gamybos išvežimas į užsienį nes skaldos eksportas siekia tik apie 8 nuoš. per metus: dalis į Latviją, dalis į

Karaliaučiaus sritį.

Vasario mėnesį Čikagos apylinkėse apsilankiusio Komercijos direktoriaus Vitolio Urmono suteiktomis žiniomis, Pakruojo rajone ši verslovė yra didžiausia, nors turi ir varžovų: tokią pat skaldos gamyklą Patrašiūnuose, prie Mūšos, su kuria gerai sutaria, kartais net pirkėjais pasidalina. Kitų skaldos gamyklų, Lietuvoje nėra. Todėl "Klovainių skalda" yra ir Pakruojo rajono pasididžiavimas. Savininkai nori ją plėsti, ieško naujų kelių, gal veršis į keramikos sritį pradės gaminti didesnius angelus, puodus, gal dar ką nors, nes šiame žemės ūkio krašte verslu užsiima tik keli nuošimčiai dirbančiųjų. O dabartinei Lietuvos politikai žemės ūkį žlugdant, žemdirbiams būtina prasimanyti iš ko gyventi. "Klovainių skaldos" sumanūs ir išradingi vadovai gali daug padėti. Tokia įmone vertėtų susidomėti ir JAV lietuviams, bent jau angeliukų prekyba, kurie būtų puikios dovanėlės švenčių bei kitomis progomis. O gal ir puodų užsisakyti? Iš patriotizmo - lietuviško molio, investuojant į jų gamybą. Be to, Lietuvoje stinga gyvenviečių, naujoms statyti reikia plytų. Ar tokios galimybės JAV lietuvių nevilioja?

APIE VILNIAUS BAŽNYČIŲ KRYŽIUS

ANTANAS PANAVALAS

Metaliniai kryžiai, esantys virš Vilniaus bažnyčių bokštų, graškčiai užbaigia smailių viršūnes, patys kukliai ištirpdami debesų fone. Apžvelgiant juos iš įvairių atstumų arba netikėtų rakursų (nepatogios padėties, perspektyvos) galima pastebėti, kad jų geometrinė forma išlieka taisyklinga, o saikingos dekoratyvinės detalės tik paryškina kompozicinę idėją.

Apie Lietuvos kryžius, tarp jų ir metalinius, buvo daug rašyta šio amžiaus pradžioje, tarpukario laikotarpyje, taip pat po Atgimimo. Vilniaus krašto atgavimas beveik sutapo su okupacijos pradžia, kada apie kryžius ne tik neužsiminta, bet dar juos naikinta. Labiausiai nuniokotų Vilniaus bažnyčių kryžiai daugiausia išliko, nukentėjo tik keletas.

Po Atgimimo išleistuose leidiniuose daugiausia dėmesio skirta kaimo pakelių bei kapinynų kryžiams. Apie Vilniaus bažnyčių kryžius trumpai užsiminta aprašant jų menines savybes ir pateikiant keletą eskizinių piešinių.

Gal būt abejota ar šie kryžiai priskirtini liaudies kūrybai, nes nukalti ne kaimo kalvėse, bet miesto cechuose aukštos kvalifikacijos specialistų.

Dauguma jų pastatyti XVII – XVIII am., o kai kurie dar anksčiau. Tik nežinia ar iš ankstyvųjų yra kas nors išlikę, nes bažnyčios, kaip ir miestas, daug kentėjo nuo karų, gaisrų, įvairių perstatinėjimų. Menotyrininkų aprašymuose užsimenama, kad Vilniaus kryžiai buvę įkvėpimo šaltiniu kaimų kryždirbiams, kurie toli keliaudavę norėdami juos pamatyti.

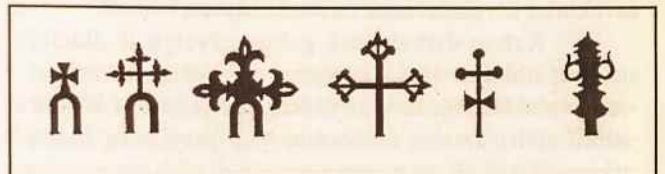
Vilniaus bažnyčių architektūriniuose sprendimuose kryžių reikšmė ryškiai akcentuojama, pabrėžiant įvairovę. Tik virš simetriškų bokštų kryžiai vienodi, o virš frontonų, kupolų, presbiterijų, apsidų bei koplyčių, visur skirtingi.

Medžiagų savybės, kaip taisyklė apsprendžia formą. Didelis metalo atsparumas, plačios formavimo galimybės, sudaro prielaidas racionalių sprendimų ieškojimui, suderinant estetinius reikalavimus su konstruktyviais. Sujungiant atskirus metalo profilius į bendrą visumą, kaip atrodo buvo ieškota optimalaus santykio tarp ažūriškumo ir masyvumo. Metaliniai kryžiai labiausiai pasiduoja ornamentavimui, todėl kyla pavojus juos perkrauti, arba priešingai, atskirų detalių nesąryšis gali sudaryti nevienalytiškumo išpūdį.

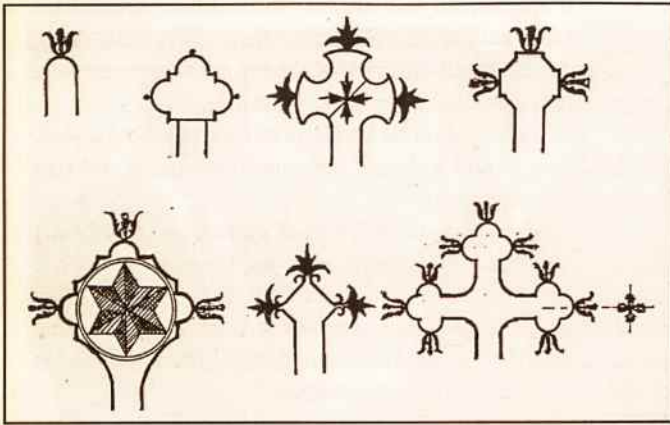
Metaliniai profiliai ir jų panaudojimo galimybės

x— —x	kvadratinis	naudojami ištisinio profilio kryžiuose, taipogi sudėtinio profilio kryžių jungimui su smailėmis
x— —x	apvalus	
x— —x	lygiagretūs kvadratiniai arba apvalūs	
x— —x	plokščios lygiagretės juostos	
x— —x	skiausčios lygegretės juostos	

Plokščių lygiagrečių juostų arba išpjauti iš lakšto profiliai padidina ryškumą, tačiau jų atsparumas vienos krypties, todėl jų pastatymo aukštis ribojamas. Būna atvejų kai šie profiliai sustandinami įvedant pagalbinis strypus.

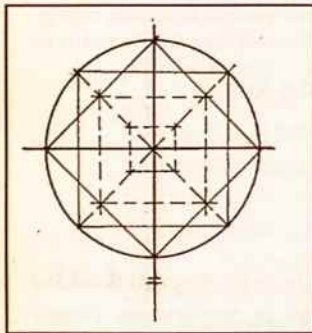

Skiausčių lygiagrečių juostų profiliai yra plačiausiai naudojami, nes jų išlankstymo galimybės didžiausios, o svarbiausia, kad jas konstruktyviai sujungus, atsparumas vėjo poveikiui abiem kryptimis gali būti suvienodintas.

Kryžių geometrinės formos

Dauguma metalinių kryžių įeina į menamą geometrinę schemą. Menama vadinama todėl, nes sudaroma ortogonalinėje projekcijoje, pagal vaizdą nustatytame aukštyje, o ne pagal tikruosius išmatavimus. Paprastai stiebo viršutinė dalis kiek skiriasi nuo kryžmų, nors šios dalys atrodo lygios. Tikrumoje ji yra aukštesnė, nes priešingu atveju, žiūrint iš apačios atrodytų žemesnė. Menamą geometrinę formą sudaro apskritimas, padalintas į keturias dalis. Apskritime, nustatant detalių išdėstymo kryptis, bei jų tęsinius ieškant susikirtimo taškų, susidaro įvairios geometrinės figūros; dažniausiai kvadratai išdėstyti pagal dydžius koncentriškai, arba lygūs, tik persukti per pusę stauso kampo.

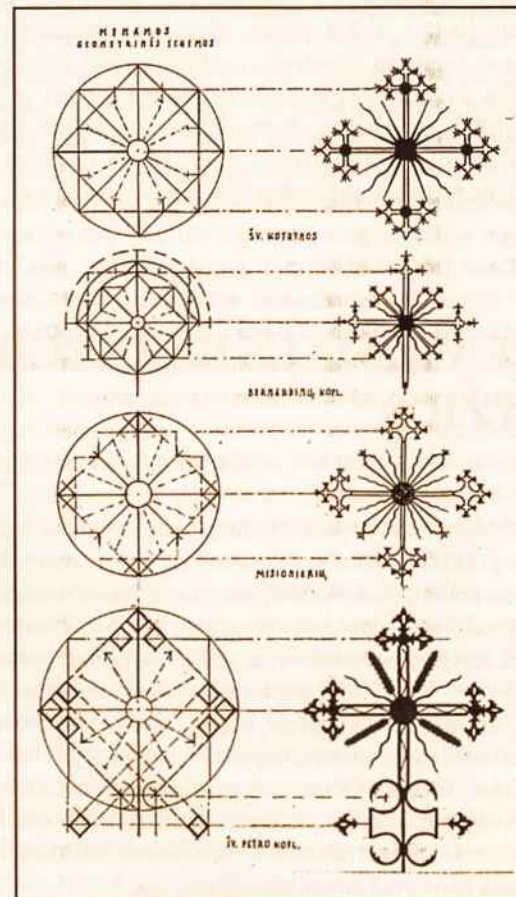
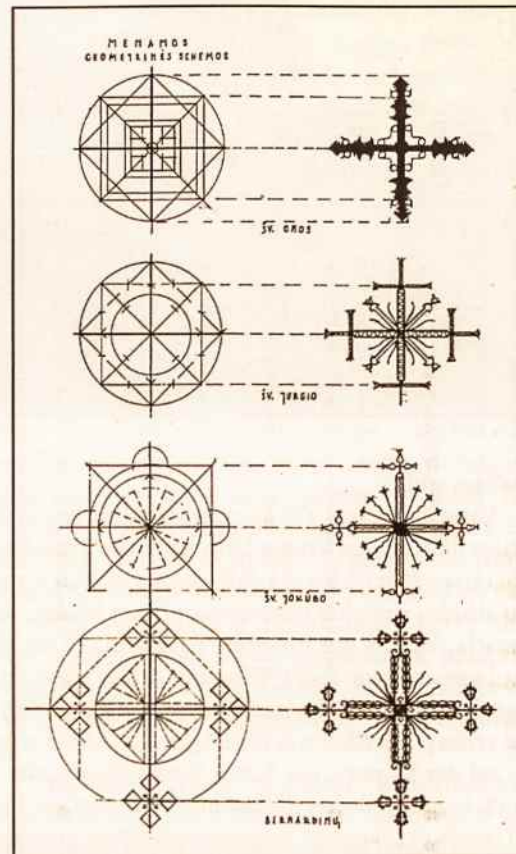

Dažniausiai kryžiai menamo apskritimo ribose, būna simetriški. Apatinė stiebo dalis prailginama sujungiant skliausčias lygiagretes juostas su kvadratinu strypu, kuris įleidžiamas į bokšto smailės viršūnę arba frontono mūrą. Pavaizduoti piešinyje aukštai išskeltus kryžius yra nelengva, nes žiūrint iš didesnių atstumų

sunku gerai įžiūrėti detales. Be to vaizduoti reikia projekcijoje, o apžiūrėti galima tik iš rakursų. Todėl bet koks suvokimas ir vaizdavimas bus subjektyvūs.

Kalvių darbai, kiek galima išvėlgti iš didelių atstumų, atlikti stropiai. Skiausčių lygiagrečių susikirtimai vienoje plokštumoje ne visur uždengti skrituliukais, kai kur palikti atviri, tartum demonstruojant precizišką darbų atlikimą.

Laikas parodė, kad kryžiai buvo ne tik meniškai atlikti, bet ir teisingai sukonstruoti. Išstovėję apie tris šimtmečius, o kai kurie gal net daugiau, dideliuose aukščiuose, stiprių vėjų veikiami, jie iki mūsų dienų visai neblogai išsilaikę ir džiugina mūsų akis. Tik gerai išžiūrėjus, kai kur galima pastebėti nežymias deformacijas; spindulių nukrypimus bei įlaužimus, antgalinių lapelių išlankstymus, o kai kur ir nubyrėjimus.

Vykdamt bokštų perdažymus vertėtų atkreipti dėmesį ir į kryžius, pagal galimybes juos atnaujinant.

Apie šv. Onos bažnyčios bokštus

Šviesios atminties menotyrininkas Vl. Drėma savo knygoje apie šv. Onos bažnyčią plačiai aprašė 1902-9 m. vykdytus šios bažnyčios remonto ir restauracijos darbus. Geru žodžiu paminėtas darbams vadovavęs arch. prof. J. Dziekonski, kuris daug pasidarbavo bažnyčios labui, neimdamas užmokesčio. Tačiau būna atvejų kai darant gera kartais persistengiama. Taip įvyko ir čia, kai prof. Dziekonski sumanė pakeisti bažnyčios kryžius. Matyt esami kryžiai jam pasirodė per prasti, todėl jis suprojektavo ir užsakė Varšuvoje gražius, blizgančius kryžius. 1905 m. kryžiai buvo atvežti į Vilnių ir čia įvyko nelaukta staigmena. Vilniečiai nepanoro keisti kryžių, nes jų manymu, naujieji kryžiai netiko prie bažnyčios bokštų. Susidarė nemaloni situacija, tačiau niekas nuo to nenukentėjo, nes naujieji kryžiai buvo parduoti, o senieji liko stovėti.

Menotyrininko Vl. Drėmos teigimu, laikas parodė, kad vilniečiai buvo

teisūs. Šv. Onos bažnyčios kryžiai skiriasi nuo visų kitų Vilniaus bažnyčių kryžių. Jie atrodo lengvi, tačiau pakankamai ryškūs savo dekoratyvinėmis formomis. Sudaryti jie iš dviejų dalių nešančios ir dekoratyvinės. Nešančiąją dalį sudaro lygaus paviršiaus profiliai t. y. stiebas ir kryžma sujungti vienoje plokštumoje, o dekoratyvinę - išpjautos iš metalo lakšto įvairios formos, pritaikytos prie nešančios dalies. Dekoratyvinė plokštė yra kiek platesnė už nešančius strypus ir gerai juos paslepia. Taigi žiūrint iš priekio matosi vientisas vaizdas, o sujungimo negalima netgi įtarti, nes pagal spalvą abi dalys vienodos. Sujungimus galima įžiūrėti tik iš specialiai pasirinktų taškų, nuo Bernardinų bažnyčios, žiūrint pro žiūronus.

Panašios konstrukcijos yra Bernardinų bažnyčios kryžius virš centrinio frontono, tik tai jis yra didesnis ir sudėtingesnis.

Apie Bernardinų – šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčios frontono kryžių

Bernardinų – šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčios frontono kryžius savo išvaizda skiriasi nuo kitų Vilniaus bažnyčių kryžių, tačiau savo konstrukcija primena kaimyninės šv. Onos

bažnyčios bokštų kryžius, nes yra sudėtas iš dviejų dalių: nešančios ir dekoratyvinės. Jei šv. Onos bažnyčios kryžių nešanti dalis yra paslėpta už dekoratyvinės, tai čia abi dalys yra gerai matomos ir pajungtos bendrai kompozicinei idėjai. Dekoratyvinė dalis šiuo atveju yra ažūrinė, preciziškai atlikta, o nešančioji dalis sudaro jai foną. Nešančioji dalis sudaryta iš dvigubų lygiagrečių strypų su antgaliniais kryželiais.

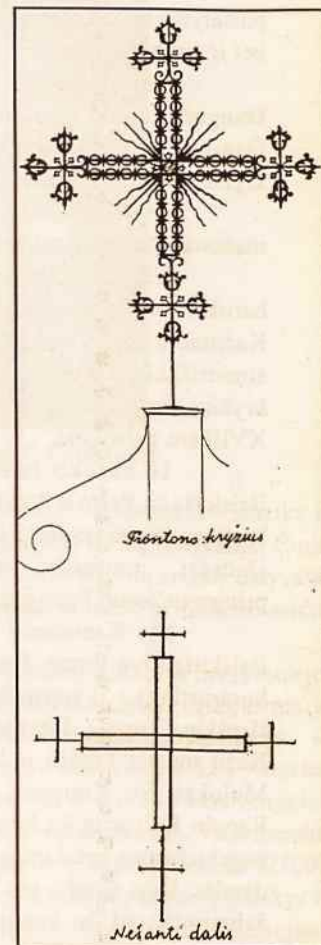
Dekoratyvinė dalis sudaryta iš atskirų elementų: lygiagrečių strypų eilėse iš pasikartojančių apskritimų eilių, o antgaliniuose kryželiuose iš stilizuotų žiedų. Abiejų dalių jungtis iš tolo beveik neįžiūrima, o tas sukelia įdomumą. Dabar belieka tik stebėtis, kaip senovės meistras sugebėdavo paprastomis priemonėmis sukurti įdomius kūrinius. Menotyrininkų aprašymuose teigiama, kad šiose bažnyčiose ypatingai pabrėžta pagrindinių fasadų reikšmė, ypač šv. Onos bažnyčioje. Nors Bernardinų – šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia sudarė foną žaismingoms šv. Onos bažnyčios formoms, tačiau kryžius virš Bernardinų frontono yra vertas aukščiausios vietos ansamblyje. Yra žinoma, kad dabartinė Maironio gatvė atsirado žymiai vėliau, taigi iš šono lyg ir nebuvo numatyta žvelgti į ansamblį, o kryžių sudėtinės dalis ir dabar galima išvelgti tik iš užnugario.

Bendri pastebėjimai

dauguma Vilniaus bažnyčių yra barokinės, todėl ir jų kryžiai sudaryti pagal bendras geometrines schemas turi daug bendrų bruožų, tačiau atskirų detalių išradingo sumontavimo dėka, kiekvienas įgauna savitą išraišką.

Šio laikotarpio kryžiams būdingi dviejų lygiagrečių skiausių juostų profiliai, kryžmų antgalių išlankstymai, jų puošimas kryžminiais lapeliais, jungtis su smaile per rutulį.

Gal tik gotikinių šv. Onos ir Bernardinų – šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčių bokštų kryžiai išsiskiria sudėtine konstrukcija. Kitose bažnyčiose, perstatant fasadus, būdavo keičiami ir kryžiai.

Seniausioje gotikinėje šv. Mikalojaus bažnyčioje, pristatant barokinę varpinę, buvo pastatytas to laikotarpio kryžius ne tik ant varpinės, bet ir ant bažnyčios.

Taipogi Pranciškonų – Švenč. Marijos Dangun Ėmimo gotikinėje bažnyčioje, perstačius fasadą, buvo pastatytas dviejų skiausių juostų kryžius, artimas barokui.

Šv. Jono bažnyčioje, pakeičiant fasadą, manoma, kad buvo pakeisti ir kryžiai.

Vilniaus katedra perstatinėta iš gotikinės į barokinę, o vėliau į klasikinę, kaip atrodo, išlaikė šv. Kazimiero koplyčios kryžių iš XVIII amžiaus. Pagal jį simetriškai atkartotas zakristijos kryžius. Varpinės kryžius irgi panašių formų, tik puošnesnis, statytas XVIII am. pabaigoje.

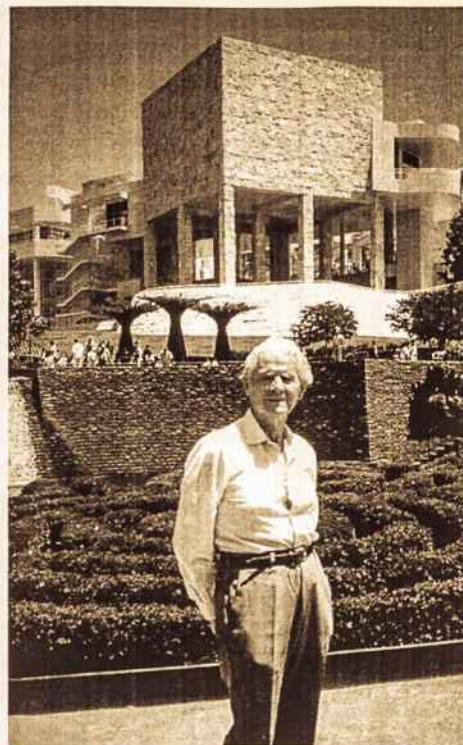
Iš baroko bažnyčių savo originalumu išsiskiria šv. Petro ir Povilo bažnyčios kupolo kryžius, kuris yra ištisinio profilio. Kryžmų antgaliai, kiek galima įžiūrėti, papuošti stilizuotomis lelijomis, primenančiomis Pacų giminės herbus.

Šv. Kazimiero bažnyčios kryžius taipogi išsiskiria savo forma. Darniai sujungtas su karūna ir kontrastingais jį supančių žvaigždžių atšvaistais jis išryškina kupolą dominuojantį miesto panoramoje. Karo metais kryžių ir karūną restauravo arch. J. Mulokas. Šv. Kotrynos, Visų Šventųjų, taipogi šv. Rapolo, Kalvarijų, šv. Jokūbo bažnyčių kryžiai panašūs pagal schemas, bet skirtingi detalėmis. Pagal medžiagas detalės, kaip atrodo, yra įvairios: plieninės, varinės, žalvarinės, gal dar kitokios, todėl Vilniaus bažnyčių kryžius tikslinga vadinti metaliniais, bet ne geležiniais. Kaip nors klasifikuoti Vilniaus bažnyčių kryžius yra nelengva, o gal ir nėra būtino reikalo, geriau susidaryti vaizdą iš pridamų piešinių ir prie progos apžvelgiant juos natūroje.

J. PAUL GETTY “MENO KULTŪROS ŠVENTOVĖ” PARNASO KALNE

ARCH. EDM. ARBAS - ARBAČIAUSKAS

Los Angeles prabanginiame Bel Air, Santa Monica ir Brentwood priemiesčių kalnyne įkurtas J. Paul Getty virš bilijono Dolerių kainuojantis “Pasaulinio Menų Kultūros ir Humanistikos Centras”. Tikiu, kad ne tik lietuviškai visuomenei, bet ir daugeliui menų srities kultūrininkams bus įdomu susipažinti su šia pasaulinio masto “Kultūros Šventove”, kuri iš vakarų pusės atidengta į Ramųjį Vandenyną, iš pietų - Bel Air ir Santa Monika ir iš rytų - Los Angeles miesto

Archit. Edm. Arbas J.P. Getty muziejaus parke 1999 m.

panorama; virš San Diego autostrados (405), jungiančios San Francisko ir San Diego miestus. Amerikos istorijoje būsiąs vienas iš brangiausių Meno Kultūros centrų, pastatytas ant labai sunkiai prieinamo 110 akrų kalnuoto tereno -alyvos magnato J. Paul Getty lėšomis. Kuris testamentu savo turtą paskyrė pasaulinio meno kultūros ir humanizmo idėjų puoselėjimui.

J. Paul Getty buvo gimęs 1892 m. Minneapoly teisininko šeimoje ir mirė būdamas 83-jų metų 1976 m. birželio 6 d. Sutton pilyje, Anglijoje. Buvo baigęs Oxford Universitetą. Iš tėvo paveldėjo Getty alyvos kompaniją. Jaunystėje buvęs nenuorama, gan palaido gyvenimo- švaistūnas. Buvo vedęs penkis kartus. Vėlyvesniame amžiuje pasidarė gan taupus, net savotiškas asketas. J. P. Getty pagarsėjo 1957 m., spaudai paskelbus esant turtingiausiu žmogumi Amerikoje. 1968 m. nusprendė pastatyti ne modernų, bet atkurti Romos laikų “VILLA dei PAPIRI- HERCULANEUM”, kuri išsiveržusio ugnikalnio Vezuvijaus lavos buvo sunaikinta. Nepaprasto stiliaus del Pipiri muziejus buvo užbaigtas 1974 m. ant 65 akrų sklypo. Santa Monikoj, prie Didžiojo Vandenyno. J. Paul Getty mirus, jo palikimui administruoti 1981m. buvo pakviestas didelių administratyvinių patyrimų turintis Harold M. Williams. Su dideliu nerimasčiu, pradėjo konsultuotis su patarėjais, kaip tinkamiausiai panaudoti paliktąjį bilijoninį turtą Menų Kultūrai ir Humanizmo puoselėjimui. Pradžioje buvo apsispręsta praplėsti esamą muziejų Santa Monikos kalnyne, bet dėl esamo 65 akrų sklypo ribotumo, pradėta ieškoti didesnio sklypo, kad būtų įmanoma sujungti viduramžių ir moderniojo meno muziejų su kitomis veikiančiomis Los Angeles mieste išblaškytomis J.P. Getty meno kultūros bei humanizmo institucijomis ir jas sujungti į vieną

J. Paul Getty "MENO KULTŪROS ŠVENTOVĖ" Parnaso

Alyvos magnatas J. Paul Getty

kompleksą, koordinuotai menų kultūros bei koordinuotai humanizmo paskirčiai.

Po intensyvios paieškos J. P. Getty muziejaus prezidentas Harold M. Williams 1983 m. per žiniasklaidą paskelbė, kad naujas Meno bei Kultūros ir Humanizmo kompleksas numatomas statyti Bel Air, Santa Monica ir Brentwood, Los Angeles priemiesčių kalnuotame terene virš San Diego autostrados 110 akro sklype. Neapribotai ateičiai įsigyta dar 600 akro ateities plėtra.

Sekančioj fazėj, pradėta paieška architektūrinės firmos su patirtimi milžiniškų objektų projektavime. Buvo užangažuotos 33 firmos. Po intensyvios atrankos, pasirinkta New Yorko architektūrinė Richard Meier firma.

Architektūros ir inžinierinių projektų koordinacija bei esamo tereno geodeziniai ir grunto grežinių tyrimai, taip pat kalnuotam terenui augmenijos atranka ir apželdinimo paruoša užtruko 14 metų.

Be pagrindinių muziejui pastatų komplekso, prisidėjo papildomai dar 5-ios specifinės paskirties institucijos: tai pasaulinio meno analizės ir studijų centras, meno paminklų apsaugos, mokslo ir menų analizės bei pašalpų ir menams skiriamų stipendijų institutas. Los Angeles spauda ir Amerikos žiniasklaida plačiai analizavo šį nepaprastą, pasaulinio dėmesio, virš bilijono vertės - Meno Kultūros ir pasaulinio Humanizmo - šventovę su keturiais ir puse (4,5) bilijonų disponuojamu kapitalu. Skaitoma, kad tai būsiąs vienas iš brangiausiai kainuojančių ir turtingiausių muziejų pasaulyje.

Architekto Richard Meier talentas spaudos kritikų buvo įvertintas, už nepaprastai komplikuoatą Meno Kultūros bei Humanizmo komplekso harmoningą, naujovinio architektūrinio stiliaus sprendimą. Nepaisant milžiniškų finansinių resursų ir aibės specifinių sričių genialių konsultantų specifinių architektūrinių institucijų apipavidalinimą, vien tik viso muziejaus komplekso apželdinimui, buvo panaudota 1801000 įvairios rūšies augmenijos, pritaikant atatinkamiems kalnyno plotams. Taip pat komunikacijos, spalvų suderinimo, transporto, pastatų išorės ir vidaus spalvų suderinimui su eksponuojamu menu, viso komplekso apšvietimo ir drėkinimo sistemos ir daugeliui kitų nepaminėtų poreikių komplekso apipavidalinimų sprendimai.

Architektas Richard Meier, savo muziejaus kūrinį charakterizavo visuomenei per viešą komplekso atidarymą, kaip lūžį senosios architektūrinės srovės į naują tarptautinio meno architektūrinę kryptį.

J. P. Getty muziejaus direktorius John Walsh, muziejaus kompleksą charakterizavo kaip neįkainuojamos vertybės kūrinį dabartinei ir ateinančioms kartoms ne tik Amerikos, bet ir viso pasaulio.

1997 m. gruodžio 16d. įvyko viešas J.P. Getty muziejaus

atidarymas visuomenei, su dainomis, muzika ir kita įvairia pramoginių menų programa. Šioje šventėje be Amerikos kviestinių svečių, dalyvavo virš 700 viso pasaulio meno ir mokslo sričių ekspertų.

J.P. Getty muziejaus atidarymo šventėje, Harold M. Williams muziejaus direktorius šį tarptautinio masto Menų kultūros ir Humanistikos centrą padovanojo Los Angeles miestui. Ši nepaprasta dovana Los Angeles miestui suteikė tarptautinį dėmesį. Vien miestui duos 1,4 bilijono metinių pajamų ir suteiks 121000 papildomų darbų. Muziejus pats save išlaikys iš 4,5 bilijono palikimo investicijų. Muziejaus atidarymo šventėje Socialinės Agentūros direktorius Jim Hubbard savo sveikinimo žodyje pastebėjo, kad vien tik menų puoselėjimui skirtos tokios milžiniškos sumos, kai pasaulyje yra tiek daug neaprupintų invalidų, benamių ir skurstančio jaunimo.

Architektas R. Meier, jam oponuodamas pastebėjo, kad J.P. Getty muziejus esąs socialinio pobūdžio ir būsiąs prieinamas visai žmonijai bei kiekvienam žmogui, nuskriaustam invalidui bei jaunimui, nes yra pritaikyti visokie patogumai. Muziejaus lankymas, visa teikiama informacija, spausdiniai, keltuvai ir visa transportacija muziejaus ribose (yra paruošti vežimėliai šeimoms su mažais vaikais), suaugusiems lietsargiai ir daugelis kitokių paslaugų, visa tai už dyką.

J.P. Getty muziejaus architekto R. Meier uždavinys buvo sukurti Meno kultūros centrą kartu su kitais penkiais įvairios paskirties institutais, kurie tarpusavyje sudarytų harmoningą šventovės vieneta, kuriame turėjo atsispindėti ne tik sterilus modernizmas, bet kartu ir internacionalinės architektūros klasikinių idėjų

atspindžiai.

Architektūros kritikai randa nemažai nesklaidumų architekto R. Meier naujos tarptautinės išraiškos stiliuje. Po kelių apsilankymų muziejuje, kai ką kritiškai vertinčiau iš architektūrinės pusės. Tai būtų mano asmeninė nuomonė. Visas muziejaus kompleksas stokoja architektūrinės įvairovės -skirtingos paskirties institucijų sprendime.

Jei būtų inkorporuota daugiau specifinių sričių architektų, visas muziejaus kompleksas būtų daug įvairesnis ir įdomesnis. Kad ir kaip bebūtų talentingas architektas, įvairios paskirties pastatuose pasitaiko detalių sprendimų pasikartojimai. Kiekvienas architektūrinis kūrinys privalo savo specifine paskirtimi prabilti į žiūrovą. Antra pastaba: parodoms skirtų kambarių aukštis per didelis, nesibalansuoja su eksponuojamais paveikslais. (Tai būtų mano kaip architekto asmeninė nuomonė).

Norintiems apsilankyti J.P. Getty Meno Kultūros ir Humanistikos šventovėje pridedu adresą:
The Getty Center
1200 Getty Center drive, Brentwood,
California 90049- 1682

Dėl informacijos ir mašinai pasistatyti rezervacijos skambinti Telef. (310) 440- 7300
(310) 440- 7305 su klausos problemom.

Iš Los Angeles galima pasiekti kas pusę valandos kursuojančiu autobusu. Asmeniškai patariu visiems atvykusiems į Los Angeles aplankyti muziejų.

ČIKAGOS POŽEMIAI

PRANAS NARIS

1992 balandžio 12 Čikagos vidurmiestyje – daugeliui žinomam kaip Loop - nuo pat ryto pasitaikė giedra. O tuo metu paprastai lynoja, kad išpildytų vietinių mėgstamą posakį: balandžio lietus, atneša gegužės žiedus! Žmonių nuostabai, truputį prieš priešpiečių pertrauką, Loop gatvės pradėjo tvinkti vandeniui.

Kaip įprasta pavasarį, daugelyje vietų vyko remonto darbai. Darbai vyko ir per Loop tekančioje Čikagos upėje. Prie vieno per upę pakeliamo tilto buvo keičiami apsauginiai poliai, nes senieji jau buvo išpuvę ir nebeatliko savo paskirties. Nebeapsaugojo tilto nuo galimo laivo ar baidoko atsimušimo ar užkabinimo. Rangovas ar tai taupydamas darbą ir laiką, ar iš viso nežinodamas ką daro, o gal norėdamas daugiau pelnyti, nepašalina senų polių puokštės (cluster), sugalvoja naujuosius kalti šalia senųjų pagal krantą nesiaurinant praplaukimo upe. Ką gi, pataikė į prieš šimtmetį

pravestą tunelių labirintą. Pramušė vieną šaką ir užtvindė Loop pastatų rūsius.

Rūsių apsėmimas miesto savivaldybei padarė daug nuostolių ir nemažai nemalonumų. Už tokių neapsižiūrėjimą reikėjo ką nors nubausti. O nusikaltimo ožį visada randama. Buvo pažeminių tarnybose, buvo atleistų iš darbo, buvo paleisti į pensiją. Bet reikėjo užtaisyti upės kiaurymę. Į pagalbą atėjo Čikagos Harza Engineering kompanija, kuri yra žinoma hidroelektrinių jėgainių bei užtvankų statytoja. Pagal jų planus, pramuštasis tunelis buvo "užtvanktas" plieno pertvaromis (bulkheads) bei "tremie" būdu pilamu betonu. Vanduo iš tunelių išpumpuotas, ir tuneliai vėl tapo naudojami. Viena, kas buvo naudinga, tai atkreiptas dėmesys, kad 40 pėdų (12 m) po žeme yra dar vienas gatvių tinklas. Tai senieji Čikagos prekių pervežimo tuneliai.

1890 metų pabaigoje miesto savivaldybė nutarė, kad miesto centre reikia paslėpti atstumiantį telefono stulpų miško vaizdą ir visus kabelius praveisti po žeme. Buvo įsteigta Čikagos Tunelių Kompanija (CTC), kuri turėjo pastatyti, aptarnauti ir išnuomoti tunelių sistemą telefono kabelių tiesėjams. Buvo pravesta daugiau negu 50 mylių (80 km) tunelių 40 pėdų gylyje. Tunelių tinklas seka pagrindinių Loop gatvių ir artimų prekybos susibūrimo vietų planą. Be telefono kabelių pravedimo, tuneliai dar tarnavo prekių ir anglių pristatymui įvairiems pastatams bei pelenų ir šiukšlių išvežimui. Tai labai palengvino viršutinių gatvių eismą. Dėl įvairių priežasčių per kelis dešimtmečius, prekyautojai rado jiems patogesnių būdų išvežti prekes, ir tuneliai buvo prekybininkų vis mažiau naudojami. Dujos bei deginamoji nafta pakeitė anglis, neberekėjo pelenų išvežti. 1950 metais Čikagos Tunelio kompanija bankrutavo, tuneliai tapo apleisti ir dalinai užmiršti. Pirmieji pradiniai tuneliai buvo pasagos pavidalo, 7 1/2 pėdų aukščio ir 6 pėdų pločio (2.3 m x 1.8 m) - vidiniai tunelio matai -mėlyname molyje rankomis iškasti. Po iškasimo numatytos dalies, buvo įstatomos medinės formos ir pilama tarp formos ir molio 10 colių (25 cm) storio betoninė siena. Betonas nebuvo stiprinamas armatūra. Rasta, kad ir po šimto metų betoninis klojinys yra statybiškai tvirtas. Buvo suprojektuoti įvairūs priėjimai prie tunelio. Keltuvų šuliniuose buvo įrengimai kilnoti elektra varomus vagonus, riedėjusių bėgiais ir tuneliuose, ir gatvės aukštyje. Pastatų savininkai pagilino savuosius rūsius, pratęsė bėgius ir galėjo naudotis tiesioginiu požeminio "geležinkelio" patarnavimu. Tunelio susikirtimuose bei susikryžiuimuose buvo įrengtos plieno pertvaros, palengvinusios ateities bei esamų tunelių praplėtimą ar sumažinimą.

Po 1992 metų potvynio tunelių tinkle buvo įvesta daug pagerinimų. Apsaugoti vidurmiestį nuo panašios nelaimės ir išvengti galimo tunelio pralaužimo ateityje, povandeninės rūšies pertvaros tuneliuose buvo pastatytos prie kiekvienos sankryžos su upe (tokių sankryžų yra vienuolika). Buvo įrengta nauja iš tunelių vandens (įtekėjusio ir prasisunkusio) surinkimo bei pašalinimo sistema. Elektroniškai jaustukai seka dabar staigų vandens pakilimą ir nurodo ar yra atviros durys kokioje nors pertvaroje. Šios žinios yra nepertraukiamai siunčiamos į miesto 911 Centrą ir yra nuolat sekamos. Kai kuriuose tuneliuose yra

įvestas nuolatinis apšvietimas, nors didesnė tunelių dalis lieka neapšviesta.

Išvysčius pluoštinės optikos ryšius (fiber optics communications-FOC), Čikagos tuneliai vėl tapo labai populiarūs. Naujosios FOC plastikinės tūbelės buvo pravedamos požemiais, nebereikėjo ardyti miesto gatvių, nebereikėjo kasti griovių, nebuvo stabdomas Loop gatvėmis nei autobusų, nei sunkvežimių, nei automašinių susisiekimas. Požemių apšti erdvė ir nesunkus priėjimas, palengvino rangovų darbus, įrengiant FOC tinklus. O telekomunikacijų tiekėjams sutaupė daug lėšų.

Rangovai kabina ant tunelio sienų ir lubų skliauto nuo 2 iki 8 colių (5 iki 20 cm) skersmens galvanizuotus plieno vamzdžius, pripildytus plastikinių tūbelių. Skirstymo dėžės yra kas 400 pėdų (120 m) palengvinti tūbelių ištraukimui bei sujungimui. Kur tinklą reikia sujungti su kliento pastatu, yra išgraužiamas šulinys kuo arčiau pastato, skylė padengiama plieno vamzdžiu, paviršiuje padaroma betoninė dėžė. Rangovas tada prakasa griovį iki kliento pastato ir įveda optinį kabelį.

Gausūs pluoštinės optikos telekomunikacijos tiekėjai jau yra pasinaudoję Čikagos prekių tuneliais ir įrengę savuosius žinių perdavimo tinklus. Atsiranda vis daugiau naujų tiekėjų, norinčių pasinaudoti tuneliais. Common Edison taip pat plečia savąjį elektros tiekimo tinklą dar vis augančiam Čikagos vidurmiščiui. Šimtamečiai tuneliai yra daug kuo prisidėję ir prie Vakarų ir Pietų Loop gyvenamųjų plotų išvystymo, bet svarbiausia, tuneliai buvo tas stuburas išplėtęs šalies komunikacijos centrą: Čikagos vidurmiestį.

Naudotasi Darren Milanowics rašiniu, tilpusiu ASCE Illinois Section NEWS Nr. 10, 2000 gruodžio mėn.

AMERIKOS ELEKTROS ENERGIJOS PROBLEMAS

ALEKSAS VITKUS

Kai š.m. sausio 17 d. šimtai tūkstančių Los Angeles gyventojų ir nesuskaitomas skaičius įmonių buvo nelauktai atjungti nuo juos aptarnaujančio SCE (Southern California Edison) tinklo, užgeso šviesos, nesisuko motorai, nebeveikė eismo signalai, sustojo visa kompiuterinė technika. Kad neįvykus jokiai didelei gamtos nelaimėi elektra būtų išjungta dėl grynai techniškų (ir ekonominių) priežasčių. Kalifornija to nebuvo pergyvenusi jau nuo II-jo pasaulinio karo laikų. Tuo susirūpino ir likusi Amerika ir naujoji prezidento Bush administracija. Juk, kaip sakoma, kad kai gausi gyventojais ir galingos pramonės Kalifornija sučiaudi, visa Amerika mažiausiai gauna slogą.

Kas atsitiko? Jei klausyti politikų, tai jie vienas į kitą pirštu kaltinamai rodo, bandydami įrodyti, kad nevykusiai bandomas praveisti elektros energijos pramonės atleidimas nuo iki šiol buvusio politiniai tvarkomo reguliavimo yra to kaltė. Gal verta būti pažiūrėti kaip prie to prieita. Jau nuo senų laikų Amerikoje buvo priimta, kad kiekvienos valstijos PUC (Public Utilities Commission) prižiūrėdavo privačias investicines elektros bendroves (electric utility industry) ir, kad užtikrinti energijos

patikimumą ir prieinamą kainą, leisdavo joms dirbti su finansiniai pagrįstu pelnu, kas be vargo pritraukdavo augimui finansuoti reikalingą kapitalą. Taip pelnas būdavo garantuotas, elektros energijos kaina priimtina, o milijonai amerikiečių, saugiai investavę į tas bendroves, uždirbtais dividendais leido savo vaikus į mokslus ir taupė savo pensijos amžiui.

Atrodo visi buvo patenkinti, išskyrus naująją didžiųjų verslininkų, politikų, biurokratų ir bylas mėgstančių advokatų kartą. Biurokratizmas ir energijos gamybos ir perdavimo finansinė struktūra, padedama kompiuterizacijos, vis labiau komplikavosi. Kaip tik pasitaikė, kad 1973 metais Saudi Arabijos karalius Faisal, kartu su kitais arabų kraštais, paskelbė, kad jie alyvos nepumpuos daugiau tol, kol Amerikos politika nenustos remti Izraelį tuo skriausdama arabus. Prasidėjo energijos krizė. 1977 metais atsirado DOE (U.S. Department of Energy), kuris įsteigė FERC (Federal Energy Regulatory Commission). 1978 metais kongresas pravedė įstatymą siekiantį paremti elektros energijos gamybą ir kitų žmonių, ne vien tradicinių elektros bendrovių. Ir vis dėlto iki paskutiniojo pereito amžiaus dešimtmečio didele dalimi tradicinės elektros bendrovės dar operavo kaip ir anksčiau - kaip valstijų prižiūrimi monopoliai – atsakingi už energijos gamybą ir jos pristatymą galutiniam vartotojui.

Bet politikai ir jų "patarėjai" nenurimo, 1992 metais kongresas pravedė įstatymą įvedantį naują sąvoką EWG (Exempt Wholesale Generator). Iš esmės jos, tai yra naujos sukurtos popierinės korporacijos, yra įgalinamos elektros energiją pardavinėti tik laisvoje urmo rinkoje, ir joms draudžiamas tiesioginis ryšys su mažmeniniais elektros vartotojais. Taip elektros energijos politika po truputį slinko iš atskirų valstijų į federalinių biurokratų rankas. 1996 metais FERC išleido potvarkį, kuris efektyviai atskyrė energijos gamybą (generation) nuo perdavimo (transmission) ir nuo paskirstymo (distribution). Pradėjo atsirasti GEN, TRANS ir DIS bendrovės. Tai sudarė puikią progą į laisvąją rinką įeiti bilijonus valdantiems makleriams ar tarpininkams. Šiandien FERC tokioms bendrovėms jau yra išdavusi net virš 200 licensijų. Doleriai, kurie galėjo būti investuoti padidinti energijos gamybą, plūdurioja popierinėse finansų machinacijose, kur visokiausio plauko tarpininkai uždirba bilijonus vartotojų sąskaiton. Ar čia neprisimena dar neseniai įvykęs nesuprantamas gamtinių dujų kainos staigus iškilimas?

Bet tai dar ne vienintelė problema. Bėda yra ta, kad amerikiečiai visko nori, ir nieko nenori atsisakyti. Nors mums reikia ir vis daugiau reikalaujame elektros energijos, mes (ypatingai

“žalieji”) nenorime statyti naujų jėgainių, nes bijome oro taršos, mus gąsdina globalinis atšilimo pavojus, norime išlaikyti gražų jėgainėmis “neužterštą” gamtovaizdį. Toje pačioje Kalifornijoje per paskutinius 12 metų elektros paklausa padidėjo 22%, o energijos pasiūla, senąsias jėgaines išvedant iš rikiuotės, sumažėjo net 5%.

Pažiūrėkime per padidinamąjį stiklą kas įvyko Kalifornijoje. Prieš kelis metus (apie 1996) politikai nustatė naują elektros energijos mažmeninę kainą - net 10% žemesnę už buvusią, ir įstatymais uždraudė ją pakelti iki 2002 metų kovo mėnesio. Senosios elektros bendrovės, dabar jau tapusios tik energijos paskirstymo įmonėmis, privalėjo pirkti reikalingą energiją atviroje biržoje, kitaip sakant joms buvo neleista sudaryti ilgalaikius energijos pirkimo kontraktus taip save apsaugant nuo galimo kuro kainų kilimo. Teoriškai viskas atrodė gerai, ir vartotojai džiaugėsi papiginta elektra ir nematė reikalo ją taupyti.

Energijos paklausai smarkokai augant, jos urmo kaina atviroje biržoje pakilo, bet elektros paskirstymo įmonės savo mažmeninių kainų negalėjo kelti. Prisidėjo ir netikėtai iškilusi skysto kuro ir dujų kaina. Kai vartotojai mokėjo tik po 6.5 cento už kWh, pati elektros paskirstymo bendrovė pirko tą pačią energiją net už iki 50 centų už kWh. Nors bankai iš pradžių mielai davė paskolas, visos trys didžiosios Kalifornijos elektros energijos paskirstymo įmonės, SCE (Southern California Edison), PG&E (Pacific Gas&Electric) ir SDG&E (San Diego Gas&Electric), taip priėjo beveik prie bankroto ribos. Elektros gamintojai, Kalifornijoje ir kitose valstijose, suvaržė toms beveik prie bankroto priėjusioms įmonėms energijos pardavimą. Paskirstymo įmonės, besigelbėdamos iš tos kritiškos padėties pradėjo planingą trumpalaikį elektros išjunginėjimą ištisiems miestų rajonams, tuo sukeldamos beveik visuotinę vartotojų paniką.

Ką daryti? Pakelti vartotojams kainą? Kalifornijos gubernatorius Gray Davis, demokratas, to neleido. Po ilgų ginčų ir derybų, politikai pagaliau sudarė \$10 bilijonų planą pagal kurį beveik bankrutuojančias paskirstymo įmones turėtų bent dalinai perimti valstija, tai yra mokesčių mokėtojai. Elektros energijos paskirstymo įmonės turėjo būti pelningos, ir tai gerai suprato demokratė senatorė Dianne Feinstein, kuri žino, kad tų įmonių iki šiol įprastų dividendų laukia milijonai pensininkų - balsuotojų, ir jų nuvilti negalima.

Padėtis Kalifornijoje dar labiau pablogės atėjus karštai vasarai, kai normaliai labai išauga elektros energijos poreikis. Skubi statyba naujų jėgainių ir griežtas energijos poreikių augimo suvaržymas padės, tačiau padėtis vis tiek liks gana kritiška. Gal

statyti ir prijungti prie elektros tinklo laikinus ir gana greitai pagaminamus bei pervežamus dujomis varomus generatorius? Panašiai kaip Čikagos ComEd pasirošė 2000 vasarai laikinai iš GE Rentals išsinuomavusi 105 MW bendro galingumo 5 generatorius ir prijungus juos prie bendro tinklo Crawford gatvės (TSS 13) pastotėje.

O kaip pas mus Illinois? Čia irgi planuojama atsisakyti monopolio, sukuriant urmo ir mažmenines rinkas, bet nekartojant tokių klaidų kaip padaryta Kalifornijoje, kur, pvz. per pastaruosius 10 metų nebuvo pastatyta nei viena nauja jėgainė. ComEd (Commonwealth Edison) bendrovės, kuri dar visai neseniai susijungė su PECO (Philadelphia Electric), sudarydama naują Exelon grupę, atstovai tvirtina, kad jos aptarnaujama šiaurinės Illinois dalies teritorija (kartu su Čikagos miestu ir apylinkėmis) kol kas turi pakankamai instaliuoto galingumo: 35,000 MW. Reikia neužmiršti, kad nemaža dalis tų generatorių paprastai būna einamame remonte. Ateinančią vasarą numatomas piko apkrovimas apie 24,000 MW. Pagal ComEd John. W. Rowe, “turėtume būti saugūs nuo katastrofiškų problemų dar 3-4 metus, bet tai nereiškia, kad jau dabar neturime skubinti su naujų jėgainių statybos planais”.

Amerikos elektros energijos tiekimo pramonė šiandien eina per sunkią naujos rinkos modelio sukūrimo fazę. Yra, betgi, nemažai specialistų ir žinovų, tvirtinančių, kad ta šiandien madinga “dereguliacija” yra bereikalinga, kad “bandome vėl išrasti ratą”. Todėl dabar ir atsirado rimtas reikalas visai mažinti vidines išlaidas. Anksčiau pačių įmonių atliekami pataisymo ir statybos darbai atiduodami kitiems. Atleidžiami tarnautojai ir darbininkai, siūlomi ankstyvo išėjimo į pensiją planai, mažinami tiriamųjų darbų biudžetai. Universitetuose nebesamdomi naujai paruošti elektros energijos tiekimo srities inžinieriai. Senieji tos specialybės profesoriai po truputį pasitraukia į pensiją, o universitetų administratoriai vietoj jų samdo jaunus informacijos technologijos ir mikroelektronikos specialistus. Visoje Amerikoje beliko gal apie 10 universitetų su dar pakankamai stipria stiprių srovių programa, pvz. University of Wisconsin, Virginia Tech, Georgia Tech, Purdue, ir dar keletas kitų. Reikalai pagerės tik kai Amerikos visuomenė ir politikai supras, kad norint ką nors gauti, reikia kai ko ir atsisakyti. Pagal populiarų amerikietiška posakį: “there is no such thing as free lunch”.

Tai, atrodo, supranta ir naujasis Amerikos prezidentas George W. Bush. Jis pareiškė, kad esąs giliai susirūpinęs dabar vykstančia energijos krize Kalifornijoje, ir bijąs, jog krizė gali išsiplėsti ir už Kalifornijos ribų. Prezidentas prižadėjo naują energijos politiką sieksiančią sumažinti Amerikos priklausomybę nuo užsienio (ypač arabų) valstybių. Jis sudarė naują energijos reikalų darbo grupę, kuriai vadovauti paskyrė patį viceprezidentą Dick Cheney. Matosi, kad ateityje Amerikos teritorijose, įskaitant ir tokias iki šiol kontraversines Aliaskos žemes (National Wildlife Refuge), matysime daugiau grėžimų ir tyrinėjimų ieškant alyvos ir dujų, ir bus stengiamasi kaupti mažiau dėmesio į gamtosaugininkų priešpriešas. Gal tada Kalifornijos “gaisras” ir neišsiplės per visą Ameriką.

LIETUVIAI TECHNIKINĖJE LITRATŪROJE

Skyriaus Redaktorius Dr. Jonas Bilėnas, 75 Beaumont Dr., Melville, NY 11747-3431

TZ_BIBLG.011

Prašome Technikos Žodžio (TŽ) skaitytojus ir bendradarbius siųsti savo ar pažįstamų dar TŽ-yje nepausdintą bibliografinę medžiagą apie mokslinius straipsnius, patentus, knygas architektūrinius darbus, konferencijas, seminarus ir profesinius atsiekimus aukščiau nurodytu adresu.

Lietuvių technologų, (inžinierių, architektų ir griežtųjų mokslininkų) bibliografinės santraukos spausdinamos TŽ-yje nuo 1962m. Šio skyriaus tikslas yra užrekorduoti ir paskelbti TŽ-yje lietuvių mokslininkų darbų santraukas, kad mūsų darbai neišsibarstytų, bet autentiškai išryškintų lietuvių mokslo darbo sritis ir jų asmeninį įnašą į tarptautinį mokslo progresą. Nuo 1962m. TŽ-yje spausdinta 3,739 bibliografinių santraukų.

Šiame TŽ-io numeryje patiekiami skaitytojams **Romualdo Viskantos, Jono Žuko, Juozo Rygelio, Neringos Peseckaitės, Edmundo Arbo-Arbačiausko, Jurgio Gimbuto ir Algirdo Basiulio** profesinių darbų bibliografijas.

Dr. ROMUALDAS VISKANTA, (Purdue University, W. Lafayette, IN). Selected professional activities. TŽ-io 2000 Nr. 1 minėjome jo profesinę veiklą keturiose srityse. Šiame numeryje patiekiami kitas šešias jo veiklos sritis:

1. Member, Honorary Editorial Advisory Board, International Communications in Heat and Mass Transfer, 1981-.
2. Member, Advisory Subcommittee, Mechanical Engineering and Applied Mechanics Division, National Science Foundation, 1983-85.
3. Member, Organizing Committee of the 6-th NATO Advanced Study Institute on Solar Energy Utilization: Fundamentals and Applications, Izmir, Turkey, June 23-July 4, 1986.
4. Member, Editorial Advisory Board, Annual Review of Numerical Fluid Dynamics and Heat Transfer, 1986-90.
5. Member, Organizing Committee of Symposium on Heat and Mass Transfer, University of Illinois at Urbana-Champaign, October, 1-2, 1987.
6. Member, The Scientific Council of the International Center of Heat and Mass Transfer, 1986-.

Romualdo Viskantos straipsniai:

A. G. Fedorov and **R. Viskanta**, "Direct Contact Drying of a Moving Porous Strip", *Drying Technology* 15(5), (1327-1351p), 1997.

A.G. Fedorov and **R. Viskanta**, "Turbulent Natural Convection Heat Transfer in an Asymmetrically Heated. Parallel-Plate Channel", *International Journal of*

Heat Transfer 40, (3849-3860p), 1997.

H. Ramamurthy, S. Ramadhyani and **R. Viskanta**, "Development of Fuel Burn-up and Wall Heat Transfer Correlations for Flows in Radiant Tubes", *Numerical Heat Transfer, Part A*, 31, (563-584p), 1997.

R. Viskanta, M.V.A. Bianchi, J.K. Critser and D. Gao, "Solidification Process of Solutions", *Cryobiology* 34, (348-362p), 1997.

H.Yoo and **R. Viskanta**, "Solute Redistribution Limit in Coarsening Dendrite Arams during Binary Alloy Solidification", *Int. J. Heat Mass Transfer* 40, (3875-3882p), 1997.

R. Mital, J.P. Gore and **R. Viskanta**, "A Study of the Structure of Submerged Reaction Zone in Porous Ceramic Radian Burners", *Combustion and Flame* 111, (175-184p), 1997.

Kong Hoon Lee & **R. Viskanta**, "Prediction of Spectral and Radiative Transfer in a Condensed Cylindrical Medium Using Discrete Ordinates Method", *J. Quant. Spectros. Radiative Transfer* 58, (329-345p), 1997.

Dr. JONAS ŽUKAS, (U.S. Army, Ballistic Research Laboratory). Awards and Recognitions:

1. U.S. Army Research Laboratory, 1998 Thermal Effects Division Technical Report of the Year Award for ARL-TR-1638.
2. Fellow, American Society of Mechanical Engineers, 1993.
3. Listed in Who's Who in Science & Engineering, 2-nd Edition.
4. Certificate of Appreciation, U.S. Military Academy, West Point, 1993.
5. Commendation from Director, U.S. Army Ballistic Research Laboratory, February, 1991.
6. Commendation from Director, U.S. Army Ballistic Research Laboratory, January, 1990.
7. Secretary of the Army Research and Development Award, 1977.
8. Letter of Commendation from President Jimmy Carter, 1977.
9. Letter of Commendation from Deputy Commander, Army Materiel Command, 1977.

Jono Žuko Conference Presentations / Proceedings:

S.B. Segletes and **J. A. Žukas**, "The Effect of Material Interfaces on Calculations of Plate Penetration", in D. Hui and Jones (eds.), *Recent Advances in Impact Dynamics of Engineering Structures*, AMD, Vol. 105, ASME, NY, 1989.

J. A. Žukas and S.B. Segletes, "Hypervelocity Impact

on Space Structures", in T.L. Geers and Y.S. Shin (eds.), *Dynamic Response to High-Energy Excitations*, AMD-Vol. 127 / PVP-Vol. 225, ASME, NY, 1992.

S.B. Segletes and J. A. Žukas, "Hypervelocity Impact Simulation of Whipple Shields", 17-th Space Simulation Conference, Baltimore, MD, Nov. 9-12, 1992.

J. A. Žukas, "Some Common Problems in the Numerical Modeling of Impact Phenomena", Plenary Lecture, Proc. on Impact Engineering, Sendai, Japan, November 1992.

S. B. Segletes and J. A. Žukas, "The Contact / Erosion Algorithm in the Zeus Hydrocode", in M. H. Aliabadi and C. A. Brebbia (eds.), *CONTACT MECHANICS: Computational Mechanics Publications*, Southampton, 1993.

B. Sorensen and J. A. Žukas, "Computational Study of Sheathed Penetrators Into Kinetic Energy Cartridges", 1993 Kinetic Energy Penetrator Concepts Workshop, 1-3 June 1993, Aberdeen Proving Ground, MD.

Inž. JUOZAS RYGELIS - Jo profesinių darbų aprašymas yra kiek sunkesnis, nes J. Rygelis nevisuomet pateikia savo darbų pakankamai pilnus bibliografinius davinius.

Juozas Rygelis, Diplomuotas Mechanikos ir Metalurgijos inžinierius. Studied at:

Darmstadt Technical University, Dipl. Mechanical & Metallurgical Engineer, graduated 1949.

Columbia University, postgraduate study of Solid Mechanics & Physics.

Massachusetts Institute of Technology (MIT), post graduate studies of vibrations & acoustic noise.

Brooklyn Polytechnic Institute (BPI), Advanced state space flight controls.

Bridgeport University & Management Assoc., Advanced State Space Flight Controls.

J. Rygelis, New Products Designer (Sugar plant), Designed ventilators and hydraulic accumulators. These products are still being used even now.

J. Rygelis, Design Chief (Small firm, Stamford, CT), Constructed a number of hydraulic, pneumatic, mechanical & electrical instruments, 1953-54.

J. Rygelis, Dynamics Engineer (Singer Corp.), work-reducing machine noise and extend machine useful life time., 1954.

J. Rygelis, Analytical Designer, later manager of Applied Mechanics Department. There he performed analytical computations for spacecraft vehicles, military boats and machines.

Juozas Rygelis - Printed works bibliography:

J. Rygelis, "Hertz Stress Analysis Nomographs for Bearing Analysis.

J. Rygelis, "Rotating Shell Analysis", Computer program, 1967.

J. Rygelis, "Rotating Shells with Branches", 1967.

J. Rygelis, "Review of Analysis Procedures for Shell Structures", 1970.

J. Rygelis, "Asymmetrical Shell Structures (Mathematical formulation).

Inž. Juozas Rygelis, Professional Awards and Recognitions:

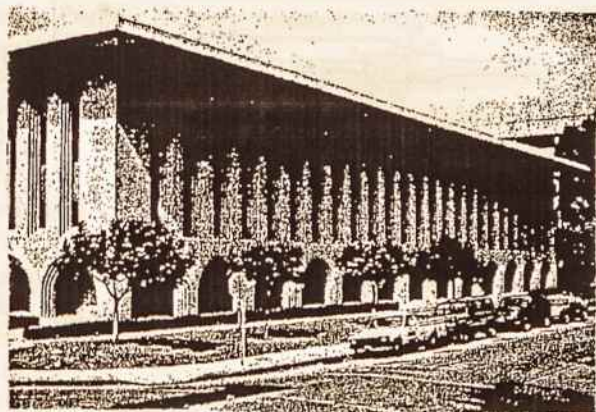
1. North New Jersey ASME section secretary, public relations manager and chairman.
2. Dale Carnegie Club member.
3. American Sec. Council, National Advisory Board Member.
4. Who's Who in the East, Marquis, Chicago, IL, 1980.
5. Dictionary of International Biography, Cambridge, England, 1982.
6. Who's Who in Technology Today, Pittsburgh, PA, 1981.

Arch. NERINGA PESECKAITĖ, A. I. A. (Neringa Design Architects). Šiame TŽ-io numeryje rašome apie Arch. Neringos Peseckaitės architektūros projektų grupę, pavadintą New Residences:

1. Stulpin Residence, Twin Lakes, WI.
2. Huer Residence, Walk-in-Water, FL.
3. Vailokaitis Residence, 23 S. Shore Ave., Beverly Shores, IN.
4. Šalčiūnas Residence, 34 S. Merrivale Ave., Beverly Shores, IN.
5. Peseckas Residence, 7 S. Oval St., Beverly Shores, IN.
6. Kapačinskas Residence, 111 S. Merrivale, Beverly Shores, IN.
7. Ronald Farina Residence, 10925 Marquette, New Buffalo, MI.
8. California La. (street off of N. Lock Rd.) Residence, (last house on left), Union Pier, MI.
9. Ritter Residence, 46303 Fairway Dr., Golfmore Estates, Grand Beach, MI.
10. Lot #5 Residence, Bagby Residence & outbuildings for villa-like complex, 46308 Fairway Dr., Golfmore Estates, Grand Beach, MI.
11. Aichinger Residence, 46314 Station Rd., New Buffalo, MI.
12. Stirbys Residence, 114 N. Baker, New Buffalo, MI.
13. Rick & Jane Slocum, 14458 Ridgeview, Michigan Shores Country Club, New Buffalo, MI.
14. Cares-Olsen Residence, Lot 11 on Huntington Dr. Sawyer, Michigan.
15. Dymzarou Residence, Lot 29, Michigan City.
16. Okner Residence 3987 Lakeshore Dr., Michiana Shores, MI.

Arch. EDMUNDAS ARBAS / ARBAČIAUSKAS

TŽ-io "Lietuviai Technikinėje Literatūroje" skyriaus redakcija gavė Arch. Edmundo Arbo/Arbačiausko gausiai iliustruotą ir gražiai išleistą kygą, "Arch. Edmundas Arbas/Arbačiauskas", Vilnius, 1992.

Arch. Edmundo / Arbo Arbačiausko biografiniai ir bibliografiniai daviniai:

Born in Karsokai village, Žasliai region, Trakai district, 1915-06-26.

Finished Secondary School in Kaišiadorys, 1930.

Graduated from Kaunas High Technical School, 1936. Studied architecture in Vienna High Technical School, 1944-45.

Studied Architecture in the Stuttgart High Technical School, 1947.

Arrived in USA, 1947.

Graduated from Lawrence Technological University in Detroit, Michigan, 1950.

Was registered for professional activity (License No. 9800) after Michigan State examinations, 1956.

Was registered for professional activity after passing the National Council NCARB examinations, 1958.

Was awarded the first prize for the design of the Lithuanian Embassy in Brasil, capital city in Brasil, 1961.

Was awarded California architect's licence (No. C-3614) for professional activity, 1962.

Was awarded the third prize for the design of American pavilion for New York. World Fair, 1964.

Participated in the joint Barnsdall Park, Los Angeles, CA, 1967.

Participated in exhibition American Institute of Architects (AIA), Los Angeles, CA, 1968.

Established a private company, called "Edmundas Arbas, AIA Assoc.", Los Angeles, 1969.

Participated in two more exhibitions in Barnsdall Park, Los Angeles, 1969.

Was awarded the first prize for the Lithuanian style Weekend Cottage and Lithuanian style Residence projects, 1970.

Was awarded the first prize for sepulchral monument for writer Pulgis Andriušis (Australia), 1971.

Participated in Barnsdall Park exhibition, Los Angeles, CA., 1971.

Was awarded the first prize for the design of the badge of American/World Association of Lithuanian Engineers and Architects Association or Amerikos Lietuvių, Inžinierių ir Architektų Sąjunga (ALIAS), 1972.

Participated in exhibition "Lithuanian Contribution to Culture of America" in Museum of Science and Industry California, 1976.

Opened a personal exhibition in the Center of Lithuanian Culture, Detroit. Michigan, 1976.

Was awarded the first prize in "New Ideas" competition for affordable houses project, CA, 1981.

Organized personal exhibition in the Lithuanian Community Hall in Boston, as well as in Boston Department of ALIAS, 1983.

Organized personal exhibition, sponsored by Central Board of Lithuanian Journalist Union, 1986.

Edmundas Arbas is also the vice president of the Central Board of the American/World Association of ALIAS, also the vice president of Friends of the Lithuanian Front; at the same time he is Secretary General

of the Committees for Support of the Baltic Studies and Resolutions, as well as The member of the American Institute Architects and the Association of International Political Platform.

Arch. E. Arbas delivers lectures on architecture and visual arts in congress of Lithuanian World ALIAS, at American Catholic Academy, at Science & Arts symposiums, also at seminars of AIA. His numerous articles were published in the World's press.

Dr. JURGIS GIMBUTAS (Arlington, MA). TŽ-io 2000 metų pirmame numeryje ir ankstesniuose numeriuose rašė apie J. Gimbuto ilgametį bendradarbiavimą TŽ-yje. Šį kartą gavome naujos informacijos per Vilniaus VGTU universiteto profesorių Dr. Algimantą Naką ir per kitus šaltinius.

Dr. Jurgis Gimbutas paskelbė apie 900 įvairios paskirties straipsnių, išleido keletą knygų namotyros ir mokslo istorijos klausimais. Apie Dr. J. Gimbutą yra paskelbta virš 70 straipsnių užsienio ir Lietuvos leidiniuose.

Dr. J. Gimbutas gavo Garbės Doktoratą iš Vilniaus Gedimino Technologijos Universiteto (VGTU). Universiteto Taryba 1998m. gruodžio 16d., įvertino Inž. Dr. Jurgio Gimbuto didelius nuopelnus, vygdant lietuvių architektūros, namotyros mokslą ir ženklų indėlį į Lietuvos mokslo istoriją.

J. Gimbutas su Inž. Juozu Daniu, Biografinio turinio knyga apie prof. Steponą Kolupailą, 1974m.

J. Gimbutas, knyga, "Prof. Jonas Šimoliūnas", 1988 m.

J. Gimbutas, "Kaimo Architektūra ir Statyba", Lietuvių Enciklopedija, XV tomas. 1968.

J. Gimbutas, knyga "Lekėčių Kaimo Trobesiai (Za-navykija)", 1979.

J. Gimbutas, knyga "Lietuvos Sodybos ir Trobesiai (Rytų Lietuva)", 1980.

J. Gimbutas, "Lietuvos Bažnyčių Statytojai, XIX-XX amž., (LKMA Suvažiavimo darbai)", Lietuvių Enciklopedija, IX tomas, 1982.

J. Gimbutas, "Lietuvių Enciklopedija" ir "Encyklopedija Lituanica". J. Gimbutas parašė virš 580 straipsnių.

ALGIRDAS BASIULIS and C. J. Camarada, "Design, Fabrication and Test of Liquid Metal Heat Pipe Sandwich Panels", AIAA / ASME 3-rd Joint Thermophysics, Fluids, Plasma and Heat Transfer Conference, St. Louis, MO, June 7-11, 1982.

C. J. Camarada and A. Basiulis, "Radiant Heating Tests of Several Liquid Metal Heat Pipe Sandwich Panels", 21-st AIAA Aerospace Sciences Meeting, Reno, NV, January 10-13, 1983.

Algirdo Basiulio ir kitų 2 patentai:

U.S. PATENT 4,346,643 August 31, 1982

[54] THERMAL JACKET FOR ELONGATED STRUCTURES

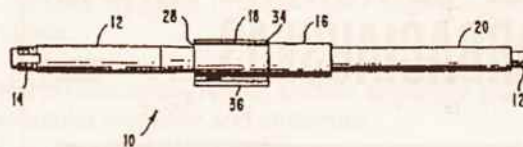
[75] Inventors: Peter F. Taylor, Agoura, CA
Harold Tuchynner, Pacific Palisades, CA
ALGRED BASIULIS, Redondo Beach, CA
Thomas R. Lamp, Torrance, CA

[73] Assignee: Hughes Aircraft Co. Culver City, CA

[21] Applic. No. 101,316

[52] U.S. Claims 89 / 14.1; 165 / 104.26

[51] International Claims F41F 17 / 00

[57] ABSTRACT

An arrangement for reducing non-symmetrical, thermally induced strains in a gun tube (12) comprising a heat pipe jacket (18) in thermal engagement with the gun tube to provide both high radial and circumferential thermal conductance from the tube.

9 Claims, 7 Drawing Figures

U.S. PATENT 4,365,664 December 28, 1982

[54] OSMOTICALLY PUMPED HEAT PIPE WITH PASSIVE MIXING

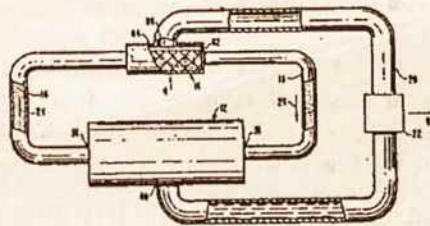
[75] Inventor: ALGRED BASIULIS, Redondo Beach, CA

[73] Assignee: Hughes Aircraft Co. Culver City, CA

[21] Applic. No. 198,748

[52] U.S. Claims: 165 / 40; 165 / 104.22;

[51] International Claims F28D 15 / 00

[57] ABSTRACT

Input and output tubes in an osmotically pumped heat pipe (10) are utilized to improve solvent-solute mixing and sweeping across a solvent-permeable membrane (46, 146, 246), to enable its operation in 0-g, 1-g and negative-g applications. Lean mixture solution flows through a path (16) of low pressure to an evaporator (14) where the solvent evaporates. Rich mixture solution from the evaporator then returns to the solvent-permeable membrane through a path (18) of higher pressure than the low pressure path to enable sweeping of the membrane and consequent increased mixing with the incoming condensed solvent.

15 Claims, 9 Drawing Figures

ČERPIŲ GAMYBA PALEMONE

JUOZAS PRAPUOLENIS

Pirmieji pastatai dengti čerpėmis archeologų rasti Graikijoje. Tai 1500 metų prieš Kr. laikotarpio radiniai, tuo tarpu kai plytos rasta, net glazūruotos, 2-3 tūkst. senumo prieš Kr. Senajam Babilone šventyklose. Pirmosios žinios apie čerpių gamybą mašininu būdu siekia 1619 metus. Mėginta gaminti juostines, banguotas ir kitokias plokščias čerpes – “bebro uodegos”, Kregždės uodegos” ir pan. formos. Tikrosios valcinės čerpės pirmą kartą pagaminta Elzase 1841 m. Jų gamybą pradėjo Gelardoni Altkirchene. Jos turi valcus iš visų keturių pusių ir presuojamos specialiose formose. Lietuvoje čerpėmis stogai dengta jau viduramžiais, tą patvirtina iki šių laikų užsilikę architektūriniai paminklai. Pradžioje pačios pirmosios čerpės buvo atsivežta iš Prūsijos, o vėliau pradėta gaminti vietoje. Rankiniu būdu suformuotos čerpės buvo džiovinamos lauko džiovyklose ir degamos žeminėse krosnyse. Vėliau pradėta formuoti pavažiniais ir juostiniais presais ir džiovinti lentyninėse džiovyklose. Degimas vykdoma žiedinėse Hofmano tipo krosnyse. Formavimo presai buvo įvairiausių konstrukcijų ir tik vėliau, palapsniui mechanizuojant čerpių formavimą, pasirinkta revolveriniai R. Raupacko, Goerliz, mechaniniai presai valcinėms čerpėms formuoti. Pirmiausia išbandyti Palemono plytinėje revolveriniai presai, trečiame šio šimtmečio dešimtmetyje, plačiai paplito ir kitose Lietuvos plytinėse. Konstrukcija presų panaši į šiuolaikinių – prie revolverinio preso penkiašonio bubino, su pritvirtintomis penkiomis apatinėmis formomis, besisukančio ant horizontalios ašies, priderinta viena judanti vertikaliai viršutinė forma. Formos dažniausiai liejamos gipsinės ant špyžiaus pagrindo.

Ruošiniai, iš atrinkto specialiai čerpių gamybai molio, išsigulėjusio ir gerai paruošto, rankiniu būdu buvo dedami ant apatinių formų iš vieno šono, o iš kito šono jau suformuota ir apipjauta čerpė, taip pat rankiniu būdu, nuimama ir kartu su rėmeliu dedama ant lentyninio vagonėlio per rėmelių nuleidėją. Transportuojama lentyniniais Kellerio tipo vagonėliais į to pat tipo natūralias džiovyklas. Buvo paruošta taip pat ir keletas kamerų kamerinėse džiovyklose čerpėms, bet jos čerpių džiovinimui nebuvo panaudotos. Išdžiūvę čerpių pusfabrikačiai kraunami į platforminius vagonėlius ir siauruoju geležinkeliuku vežami į I-ąją zig-zag krosnį degimui. Išdegtos čerpės, platforminiais triračiais vagonėliais, su apgumotais ratais, išvežamos į rampą sandėliavimui ir rūšiavimui.

Gamyba sezoninė ir agregato našumas tik virš 2-jų tūkstančių čerpių į pamainą. Sezoniškas neleidžia plėsti gamybos ir neretai daug nespėjusių išdžiūti čerpių, pradžioje sezono pavasary ir pabaigoje sezono rudenį, tekdavo išvežti į sąvartyną, nes būdavo sušalę. Augant čerpių poreikavimui, 1931 m. pagaminta Palemono plytinė virš ¼ milijono čerpių, o 1936 metais jau trigubai daugiau, todėl ieškoma galimybių prailginti gamybos sezoną. Tuo tikslu įrengta prie II-sios zig-

zag krosnies antras čerpių formavimo agregatas su revolveriniu vertikaliu presu dvalcinėms čerpėms. Džiovyklos lentyninės krosnies pastogėje ir suformuotos čerpės specialiu lentyniniu elevatoriumi pakeliamos virš zig-zag krosnies į džiovyklas. Šis agregatas pradėdavo pavasarį gamybą žymiai anksčiau ir baigdavo rudenį žymiai vėliau, nes krosnies pastogėje buvo galima išsaugoti suformuotas čerpes nuo sušalimo. Antrasis agregatas duodavo 2,5-3 tūkst. čerpių į pamainą. Čerpių gamyba 1938 metais pasiekė 1,7 milijono vienetų.

Pirmuoju agregatu buvo formuojama vienvalcės čerpės ir pavažiniu presu atatinkamai kraiginės, antruoju agregatu buvo formuojama dvalcės čerpės ir antruoju pavažiniu presu atatinkamai kraiginės. Gavosi degant ir sandėliuojant keturių rūšių čerpės, kas sudarydavo daug nepatogumų.

Paleidus gamybon III-zig-zag krosnį 1954 metais pradėta ruošti čerpių formavimo agregatų rekonstrukcijai. Pastatyta priestatas minklės sandėliavimui ir ruošinių formavimui sumontuota vakum-presas D-350 mm. ir atsarginis D-250 mm. Atsakyta diržinių pavarų revolveriniams presams ir gale krosnies sumontuota lentyninis elevatorius, kuris suformuotas čerpes pakeldavo į džiovyklas įrengtas virš krosnies. Džiovyklos Kellerio tipo išdėstytos dviem aukštais. po rekonstrukcijos abiejų revolverinių presų našumai pašoko iki 4,5-5 tūkstančių čerpių į pamainą. Taip pat 1956 metais suvienodintos čerpių formos. Gaminama tik dvalcės čerpės, kaip atitinkančios reikalavimus statomus mūsų rajono klimatinį sąlygų. Dvalcės čerpės žymiai sandaresnės ir pustymų metu žiemą mažiau sniego pakliūna į pastoges. Po šios rekonstrukcijos čerpių gamyba Palemono plytinėje-čerpinėje žymiai išaugo; 1961 metais pasiekė 2 milijonus, o 1963 metais virš 3 milijonų čerpių. Atrankos būdu kasamas molis pasibaigė, tinkamo molio iš naudojamo plytų gamybai dėl kalkinių intarpų padidinto kiekio, čerpių gamybai paruošti buvo neįmanoma. Gavosi masinis niekalas dėl kalkinių intarpų čerpėse ir nuo jų gamybos iš plytoms naudojamo molio teko atsakyti. Po dešimties su puse metų vėl Palemono keramikos gamykloje pradėta ruošti čerpių gamybai. Užsakyta projektas žaliavos paruošimo skyriui ir čerpių formavimo-džiovinimo skyriui su italų “Morando Impianti” presais ir “Siena” tipo džiovykla, našumo 8 mil. čerpių į metus.

2001 m. gegužės 21 d., eidamas 83-sius metus, Arlington, MA, mirė ALIAS garbės narys “Technikos Žodžio” pradininkas ir ilgametis bendradarbis dr. inž. Jurgis Gimbutas. Velionio palaikai bus nugabenti į Lietuvą.

Technikos Žodžio redakcinė kolegija nuoširdžiai užjaučia dukras Danutę, Živilę ir Rasą bei kitus gimines.

SKAITYTOJŲ LAIŠKAI

PAMINĖTINAS LEIDINYS

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija 2000 m. išleido leidinį "Kauno Aukštesnioji Mokykla 1920-2000". Leidinys sudarytas ATM muziejaus sukauptos istorinės medžiagos pagrindu.

Autoriai: I. Krikščiukaitienė, R. Bobėnas - redaktorius, S. Stankevičius ir A. Zvicevičius. Per 80 m. ATM išleido įvairių specialybių 22,000 techniką ir inžinierių, kurie su išeivija pasklido po visą pasaulį. Dabartinis ATM direktorius yra doc. dr. Jonas Krivickas. ATM adresas: Tvirtovės al. 35, LT -3009 Kaunas, Lithuania. Tel. 370-7-332604, fax. 370-7-333120.

Leidinyje yra 46 puslapių su spalvotu aplanku.

Turinyje: J. Gravogko, 1920-1940 ATM direktoriaus, 1939 m. straipsnis, personalo ir dėstytojų sąrašai, ATM statistika ir kiti įdomūs straipsniai. ATM turi 65 laboratorijas ir kabinetus. Didelę dalį kompiuterių įsigyti padėjo Vokietijos Šmalkaldeno bei Norvegijos Horteno mokyklos, su kuriomis ATM sėkmingai bendradarbiauja.

Gerbiamieji,

Su malonumu perskaičiau rašinių apie Felikso Vaitkaus skrydį. Gerai prisimenu, kaip ir kiti dar gyvi mano bendraamžiai, dienas pilnas vilties ir susijaudinimo abiejų transatlantinių skrydžių metu. Norėčiau paminėti porą detalių:

1. F. Vaitkus su Lithuanica II į Lietuvą vežė 998 laiškus. Laiškų siuntėjai, sumokėję 2 dol. 50 centų, gavo specialius numeruotus vokus su F. Vaitkaus parašu, kurie buvo atiduodami ALTASS vadovybei Čikagoje ar persiunčiami F. Vaitkui New Jorke. Iš 998 laiškų, pasiekusių adresatus Lietuvoje, 740 laišakai buvo pašto keliu pasiūsti atgal į JAV. Vaitkaus pervežtus laiškus per Atlantą filatelistai labai vertina.

2. Šių metų balandžio mėnesį per Internet EBAY varžytines, vienas iš tų vokų su pašto ženklais, atspaudais ir F. Vaitkaus parašu buvo parduotas už 595.00 dol.

Su geriausiais linkėjimais

J. Dagys
P.O. Box 488
Beverly Shores, In. 46301

KB

DĖKINGAI PRISIMENAME!

TŽ administracija neseniai gavo, ir jau nebe pirmą kartą, gausią auką iš kolegės Ann Rackas. Šį kartą, turbūt kaip nors išgirdus, kaip sunkiai TŽ verčiasi, ji mus parėmė net \$500 auka. Ačiū jai labai. Gal kas ir paklaus, o kas ta Ann Rackas? Čikagos skyriaus nariai turbūt visi dar prisimena, kai skyriaus valdybos vicepirmininkas Aloyzas Eiva 1980.10.24 d. susirinkimui pristatė naują narę Onutę Požarniukaitę, jauną architektę, tais pačiais metais baigusią mokslus UICC, tuo laiku dirbusią A. Epstein and Sons International, Inc. 1983 metais Onutė įsigijo statybos magistro laipsnį Illinois Technologijos institute. Ji tuomet dirbo Illinois valstijos vieškelių statybos skyriuje. Jauna lietuvaitė profesionalė netrukus pasirodė esanti ir veikli mūsų bendro darbo talkininkė. Onutė lankydavosi susirinkimuose, parašydavo į TŽ, ir buvo neužilgo išrinkta ir dirbo net keliose skyriaus valdybose (1984-1990). Būdama išdininke mums visuomet stropiai primindavo užsimokėti nario mokesį, o minint skyriaus 30-ies metų veiklos sukaktį 1981.5.31 Jaunimo centro

jėzuitų koplyčioje šv. Mišių metu Onutė mus maloniai nustebino net savo gražiomis solo giesmėmis.

Gavusi darbą su US Airways, Onutė 1990 m. persikėlė į Alexandria, VA, visai netoli nuo krašto sostinės - Washington, D.C. Čia jai teko dirbti prie oro uostų statybų Amerikoje, Kanadoje ir Karibų salose. 1993 m. ji perėjo dirbti Washington National Airport (dabar: Reagan National Airport). Ten būdama ji pradėjo ir baigė teisės studijas George Mason University School of Law. Dabar ji dirba kaip vadovė ir patarėja Amerikos Architektų Instituto kontraktinių dokumentų skyriuje.

Tai štai kas yra Ann Rackas, jau senokai palikusi Čikagą, ir dabar gyvenanti tolumoje Virginijos valstijoje. Ačiū, Onute, kad mūsų nepamiršti. O mes Tavęs tikrai nepamiršime.

Aleksas Vitkus

Gerbiama redakcija,

Siunčiu Jums knygą "Vyrija Plienai 1931–2001", kurią išleidome išėivijos plieniečių ir KTU Rektorato lėšomis korporacijos 70 – mečio sukakties proga. Leidinyje siekiame prisiminti ir apžvelgti Vyrijos nueitą kelią, pagerbti buvusius ir mirusius plieniečius. Vytauto Didžiojo universitete, 1931–1940 m. (iki sovietinės aneksijos) sėkmingai veikusi Vyrija, buvo subūrusi apie 200 narių. Didžiąją šios knygos dalį kaip tik ir sudaro didelės šio laikotarpio plieniečių dalies (apie 85 %) gyvenimo tēkmės aprašymai - kai kurie išsamesni, kai kurie deja, dėl įvairių priežasčių labai trumpi. Knygoje bandoma apžvelgti "Plieno" veiklą. Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu ir ypač plieniečių atsiekimus per visą laiką profesinėje ir visuomeninėje veikloje - Lietuvoje ir emigracijoje. Šią medžiagą surinkti buvo nelengva, ypač atsižvelgiant į tai, kad didžioji senųjų plieniečių kartos dalis jau iškeliavusi Anapilin. Su dėkingumu ir pasitenkinimu pažymime, kad daugelio plieniečių biografijas radome "Technikos žodžio" komplektuose ir jas kiek sutrumpinę ar apdoroję išleidome šį leidinį. Nuoširdžiai "Technikos žodžio" pagalbą esame patyrę ir atkuriant "Plieną" Kauno technologijos universitete 1995 m. Tų metų ketvirtojo numerio didžioji dalis buvo skirta Vyrijos "Plienai" istorijai, tradicijoms ir veiklos apžvalgai. Ta proga "T. Ž." redakcija atsiuntė mums kelias dešimtis žurnalo egzempliorių, kuriuos išdaliname jaunesiems plieniečiams ir "Plieno" veteranams. Tai buvo didelė pasipirtis stiprinant Vyrijos veiklą. Ir vėlesnių metų žurnalo numeriuose skaitytojais galėjo rasti straipsnių, žinučių apie KTU akademinės bendruomenės veiklą, problemas, organizacijas, taip pat ir atkurtą "Plieną". Atkurtoji Vyrija (dabar oficialiai vadinama KTU studentų korporacija "Plienai"), įvairiomis formomis remiama JAV ir Kanadoje gyvenančių "Plieno" veteranų ar jų artimųjų, stiprina savo veiklą, orientuodamasi ne tiek į narių gausinimą, kiek į

FIRMŲ VARDŲ TEISINĖ APSAUGA LIETUVOS RESPUBLIKOJE

DOC. PETRAS KASPERAVIČIUS

Sąvoka

Firmos vardas – tai jos pavadinimas ją identifikuojantis ir leidžiantis ją atskirti nuo kitų firmų. Jis laikomas pramonės nuosavybės objektu.

**Apsauga Paryžiaus konvencijos valstybėse.
Registracija**

Valstybėse, pasirašiusiose 1883 metų Paryžiaus konvenciją (Lietuvos respublika prie jos prisijungė 1994 metais), jis turi būti teisiškai saugomas. Skirtingai nuo išradimo, naudingojo modelio bei pramonės dizaino pavyzdžio ar prekės ženklo, jis šiose valstybėse teisiškai saugomas be kokios tai registracijos. Tačiau tai nereiškia, kad kuri nors valstybė negali jo saugoti tik nustatyta tvarka neužregistravus. Taigi yra valstybių kuriose firmos vardas yra teisiškai saugomas tik jį įregistravus nustatytame valstybės organe. Paryžiaus konvencijos nepasirašiusiose valstybėse firmos vardas irgi gali būti saugomas be registracijos ar tik jį įregistravus, t.y. taip, kaip numatyta valstybės specialiaame įstatyme ar įstatyme apie nesąžiningos konkurencijos draudimą.

Firmos vardas gali būti prekės ar paslaugų ženklo dalimi. Paryžiaus konvencijos šalyse užsienio firmos vardui turi būti taikomas toks pat statusas kaip ir nacionaliniam. Jos jį privalo saugoti be registracijos. Tai reiškia, kad jose negali būti reikalaujama, kad užsienio firmos vardas būtų įregistruotas kitoje valstybėje kur yra firma. Jei firmos vardas šiose šalyse buvo įregistruotame prekės ar paslaugų ženkle ir šis ženklas išregistruojamas, tai firmos vardas vis tiek teisiškai saugomas. Šios konvencijos 9 str. nurodyta, kad valstybės teritorijoje esantys gaminiai (taip pat įvežti iš užsienio) su neteisėtu gamyklos (firmos) vardu, prokuratūros, kito kompetetingo organo ar suinteresuoto fizinio ar juridinio asmens reikalavimu turi būti sulaukyti nuo realizavimo.

Lietuvoje firmų vardų teisinė apsauga iki 2000 metų sausio 1 dienos buvo vykdoma vadovaujantis 1991 m. spalio 31 dienos Vyriausybės nutarimu Nr. 449 dėl firmų vardų registravimo patvirtintais Firmų vardų nuostatais. Firmų vardus registravo valstybinis patentų biuras.

ir apžvelgiant aukštojo technikos mokslo plėtotės Lietuvoje istoriją - turint galvoje, kad plieniečiai inžinieriai sudarė apie trečdali visą Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakulteto 1931 – 1944 m. baigusiujų absolventų kiekio.

*Knygos sudarytojas
prof. habil. dr. A. Matukonis
Korporacijos "Plienai" globėjas*

jėzuitų koplyčioje šv. Mišių metu Onutė mus maloniai nustebino net savo gražiomis solo giesmėmis.

Gavusi darbą su US Airways, Onutė 1990 m. persikėlė į Alexandria, VA, visai netoli nuo krašto sostinės - Washington, D.C. Čia jai teko dirbti prie oro uostų statybų Amerikoje, Kanadoje ir Karibų salose. 1993 m. ji perėjo dirbti Washington National Airport (dabar: Reagan National Airport). Ten būdama ji pradėjo ir baigė teisės studijas George Mason University School of Law. Dabar ji dirba kaip vadovė ir patarėja Amerikos Architektų Instituto kontraktinių dokumentų skyriuje.

Tai štai kas yra Ann Rackas, jau senokai palikusi Čikagą, ir dabar gyvenanti tolumoje Virginijos valstijoje. Ačiū, Onute, kad mūsų nepamiršti. O mes Tavęs tikrai nepamiršime.

Aleksas Vitkus

Gerbiama redakcija,

Siunčiu Jums knygą "Vyrija Plienai 1931–2001", kurią išleidome išėivijos plieniečių ir KTU Rektorato lėšomis korporacijos 70 – mečio sukakties proga. Leidinyje siekiame prisiminti ir apžvelgti Vyrijos nueitą kelią, pagerbti buvusius ir mirusius plieniečius. Vytauto Didžiojo universitete, 1931–1940 m. (iki sovietinės aneksijos) sėkmingai veikusi Vyrija, buvo subūrusi apie 200 narių. Didžiąją šios knygos dalį kaip tik ir sudaro didelės šio laikotarpio plieniečių dalies (apie 85 %) gyvenimo tėkmės aprašymai - kai kurie išsamesni, kai kurie deji, dėl įvairių priežasčių labai trumpi. Knygoje bandoma apžvelgti "Plieno" veiklą. Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu ir ypač plieniečių atsiekimus per visą laiką profesinėje ir visuomeninėje veikloje - Lietuvoje ir emigracijoje. Šią medžiagą surinkti buvo nelengva, ypač atsižvelgiant į tai, kad didžioji senųjų plieniečių kartos dalis jau iškeliavusi Anapilin. Su dėkingumu ir pasitenkinimu pažymime, kad daugelio plieniečių biografijas radome "Technikos žodžio" komplektuose ir jas kiek sutrumpinę ar apdoroję išleidome šį leidinį. Nuoširdžiai "Technikos žodžio" pagalba esame patyrę ir atkuriant "Plieną" Kauno technologijos universitete 1995 m. Tų metų ketvirtojo numerio didžioji dalis buvo skirta Vyrijos "Plienai" istorijai, tradicijoms ir veiklos apžvalgai. Ta proga "T. Ž." redakcija atsiuntė mums kelias dešimtis žurnalo egzempliorių, kuriuos išdaliname jauniems plieniečiams ir "Plieno" veteranams. Tai buvo didelė pasipirtis stiprinant Vyrijos veiklą. Ir vėlesnių metų žurnalo numeriuose skaitytojais galėjo rasti straipsnių, žinučių apie KTU akademinės bendruomenės veiklą, problemas, organizacijas, taip pat ir atkurtą "Plieną". Atkurtoji Vyrija (dabar oficialiai vadinama KTU studentų korporacija "Plienai"), įvairiomis formomis remiama JAV ir Kanadoje gyvenančių "Plieno" veteranų ar jų artimųjų, stiprina savo veiklą, orientuodamasi ne tiek į narių gausinimą, kiek į veiklos kokybę ir dinamiškumą.

Knygą vyrija "Plienai" 1931 - 2001 stengiamės nemokamai išsiuntinėti visiems plieniečiams, bei jų artimiesiems Lietuvoje ir užsienyje. Tikimės, kad leidinyje paskelbta medžiaga bus įdomi ne tik plieniečiams, bet galės pasitarnauti nagrinėjant

FIRMŲ VARDŲ TEISINĖ APSAUGA LIETUVOS RESPUBLIKOJE

DOC. PETRAS KASPERAVIČIUS

Sąvoka

Firmos vardas – tai jos pavadinimas ją identifikuojantis ir leidžiantis ją atskirti nuo kitų firmų. Jis laikomas pramonės nuosavybės objektu.

Apsauga Paryžiaus konvencijos valstybėse. Registracija

Valstybėse, pasirašiusiose 1883 metų Paryžiaus konvenciją (Lietuvos respublika prie jos prisijungė 1994 metais), jis turi būti teisiškai saugomas. Skirtingai nuo išradimo, naudingojo modelio bei pramonės dizaino pavyzdžio ar prekės ženklo, jis šiose valstybėse teisiškai saugomas be kokios tai registracijos. Tačiau tai nereiškia, kad kuri nors valstybė negali jo saugoti tik nustatyta tvarka neužregistravus. Taigi yra valstybių kuriose firmos vardas yra teisiškai saugomas tik jį įregistravus nustatytame valstybės organe. Paryžiaus konvencijos nepasirašiusiose valstybėse firmos vardas irgi gali būti saugomas be registracijos ar tik jį įregistravus, t.y. taip, kaip numatyta valstybės specialiaame įstatyme ar įstatyme apie nesąžiningos konkurencijos draudimą.

Firmos vardas gali būti prekės ar paslaugų ženklo dalimi. Paryžiaus konvencijos šalyse užsienio firmos vardui turi būti taikomas toks pat statusas kaip ir nacionaliniam. Jos jį privalo saugoti be registracijos. Tai reiškia, kad jose negali būti reikalaujama, kad užsienio firmos vardas būtų įregistruotas kitoje valstybėje kur yra firma. Jei firmos vardas šiose šalyse buvo įregistruotame prekės ar paslaugų ženkle ir šis ženklas išregistruojamas, tai firmos vardas vis tiek teisiškai saugomas. Šios konvencijos 9 str. nurodyta, kad valstybės teritorijoje esantys gaminiai (taip pat įvežti iš užsienio) su neteisėtu gamyklos (firmos) vardu, prokuratūros, kito kompetetingo organo ar suinteresuoto fizinio ar juridinio asmens reikalavimu turi būti sulaikyti nuo realizavimo.

Lietuvoje firmų vardų teisinė apsauga iki 2000 metų sausio 1 dienos buvo vykdoma vadovaujantis 1991 m. spalio 31 dienos Vyriausybės nutarimu Nr. 449 dėl firmų vardų registravimo patvirtintais Firmų vardų nuostatais. Firmų vardus registravo valstybinis patentų biuras.

Įstatymas

1999 metų liepos 1 dieną buvo priimtas Lietuvos respublikos firmų vardų įstatymas, kuris įsigaliojo 2000

metų sausio 1 dieną. Šiame įstatyme numatyta, kad firmų vardus privalo išregistruoti visos pagal Lietuvos Respublikos įstatymus steigiamos firmos ir jų padaliniai. Tos firmos, kurių vardas sudarytas tik iš žodžių ar jų santraukų, nusakančių firmos rūšį, ir steigėjo pavardės, gali jį vartoti neregistruotą. Užsienio firmų vardai teisiškai saugomi ir jų Lietuvos Respublikoje neįregistravus, tačiau jos turi teisę ir pareigą ir juos įregistruoti prieš įmonės (firmos) registraciją Lietuvos Respublikos įmonių registre.

Vardo sąvoka

Firmos varde turi būti žodžiai ar jų santraukos, nusakantys įmonės, viešosios įstaigos, kredito unijos ar kitos kredito įstaigos rūšį ir simbolinis vardas ar tiesioginės reikšmės pavadinimas. Simbolinis vardas – tai žodis ar žodžių junginys, vartojamas perkeltine reikšme kaip sutartinis žodinis ženklas. Jis negali būti sudarytas tik iš tiesioginę veiklos rūšį ar prekių bei paslaugų rūšį nurodančio žodžio ar žodžių arba tik iš žodžio, neturinčio skiriamąjo požymio. Taigi firmos vardas gali būti, pvz., toks: “Valstybinis popieriaus fabrikas “Beržas”, “Akinė prekybos bendrovė “Tulpė”, “Sviesto gamykla “Karvutė”, “Petraičio uždaroji akinė bendrovė” ir t.t.

Neregistruojami vardai

Įstatyme taip pat nurodyta, kad firmos vardas neturi prieštarauti moralės ir humaniškumo principams bei visuomenės interesams (necenzūriniai, agresyvumą, fašizmą propaguojantys žodžiai). Jis turi būti sudarytas laikantis lietuvių bendrinės kalbos normų ir valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos respublikos seimo nutarimų ir atitikti atskirų firmų rūšių veiklą reglamentuojančių įstatymų ir teisės aktų reikalavimus. Kai firmos varde yra simbolinis vardas ar tiesioginės reikšmės pavadinimas, susidarantis iš žodžio nesudarančių raidžių, skaitmenų arba jų derinių, jis gali būti įregistruojamas tik tada, kai yra nusistovėjęs rinkoje. Neregistruojami ir nesaugomi firmų vardai, kurie sutampa su valstybių ar tarptautinių organizacijų pavadinimais ar jų santraukomis ar yra į juos klaidingai panašūs, jeigu nėra tų valstybių ar tarptautinių organizacijų kompetetingų organų sutikimo. Žodžiai “Lietuva” ar “Lietuvos Respublika” firmos varde gali būti vartojami Vyriausybės nustatyta tvarka (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. spalio 7 d. nutarimas Nr. 1129). Neregistruojami ir tokie firmų vardai, kurie sutampa su įregistruotais ar anksčiau pateiktais registruoti firmų vardais ar yra į juos

klaidinamai panašūs. Taip pat neregistruojami ir tokie firmų vardai, kuriuose naudojama kito asmens pavardė, pseudonimas ar jam priklausančio meno ar literatūros kūrinio pavadinimas, turintis skiriamųjų požymių, be to žmogaus ar jo teisių perėmėjo sutikimo. Pagaliau neregistruojami ir tokie firmų vardai, kurie gali klaidinti visuomenę dėl firmos varde esančių dviejų ar daugiau firmų rūšių pavadinimų, tik dėl firmos buveinės, tik jos veiklos pobūdžio, tapatumo ar klaidinamo panašumo paplitusiems rinkoje ir žinomiems Lietuvos visuomenei užsienio firmų vardams, prekių ir paslaugų ženklams, dėl firmos vardo tapatumo ar klaidingo panašumo įregistruotiems ar anksčiau pateiktiems registruoti bei pripažintiems plačiai žinomais prekių ar paslaugų ženklams. Neregistruojami ir tokie firmų vardai, kuriuose yra nurodyta tik technikos sritis (pvz. fizika, elektrotechnika, transportas), kurie sudaryti tik iš bendrinių, neturinčių skiriamąjo požymio žodžių (pvz. mokslinis, gamybinis), tik iš visuotinai pripažintų žodžių (pvz. firma, klubas).

Vardo registravimas

Firmos vardas registruojamas Valstybiniame patentų biure (Vilnius Kalvarijų 3) prieš firmą įregistruojant firmų registre. Norint tai atlikti reikia parengti ir šiam biurui paduoti paraišką. Ją gali paduoti pats Lietuvos ar užsienio pareiškėjas ar jo įgaliotas atstovas. Ji paduodama tik vienam firmos vardui įregistruoti ir tik valstybine kalba. Užsienio pareiškėjai ją gali paduoti per Lietuvos Respublikos patentavimo patikėtinį, pavyzdžiui per Nijolę Mickevičienę (Kaunas Panerių 79 a, tel. 827-260223) arba per jų firmą, pavyzdžiui, per A.A.A. Baltic Service Company (Vilnius, Rūdininkų 18/2, tel. 822-613232). Paraiškos prašymas turi būti tik lietuvių kalba, kiti dokumentai gali būti užsienio kalba (jų vertimai į lietuvių kalbą turi būti pristatyti per 15 dienų po paraiškos padavimo). Prioritetas nustatomas pagal paraiškos gavimo datą Valstybiniame patentų biure, jei yra pateikti visi dokumentai.

Paraiškos ekspertizė

Gavus paraišką per 3 darbo dienas atliekama formalioji paraiškos ekspertizė, kurios metu patikrinama ar pateikti visi reikalingi dokumentai ir ar jie tinkamai įforminti. Jei paaiškėja, kad paraiška ir jos dokumentai atitinka reikalavimus, paraiška pripažįstama paduota, jai suteikiama padavimo data ir numeris. Jei šios ekspertizės metu nustatoma, kad nepateikti kai kurie dokumentai ar jie netinkamai įforminti, ne vėliau kaip per tris dienas nuo per 3 darbo dienas privalomos atlikti formaliosios ekspertizės raštu pranešama pareiškėjui ar jo atstovui. Jei jis per 15 dienų nuo tokio pranešimo išsiuntimo dienos paraiškos neištaiso, paraiška pripažįstama nepaduota ir apie tai pranešama pareiškėjui ar jo atstovui.

Firmos vardo ekspertizė

Priėmus paraišką, per 20 dienų nuo jos padavimo datos suteikimo atliekama firmos vardo ekspertizė, kurios metu nustatoma ar šis vardas atitinka įstatymo reikalavimus ir ar nepažeidžia trečiųjų asmenų teisių. Esant reikalui gauti papildomos informacijos ar atitinkamų institucijų išvadų, šios ekspertizės terminas gali būti pratęstas iki 30 dienų. Apie tokį termino pratęsimą raštu turi būti informuojamas pareiškėjas ar jo atstovas. Kai šios ekspertizės metu paaiškėja, kad firmos vardas neatitinka įstatymų reikalavimų, priimamas sprendimas jo neregistruoti ir per 3 darbo dienas nuo tokio sprendimo priėmimo jis su jame nurodytu atsisakymu įregistruoti firmos vardą pagrindu išsiunčiamas pareiškėjui ar jo atstovui. Pareiškėjas turi teisę per 30 dienų nuo sprendimo išsiuntimo dienos raštu apskūsti tokį neigiamą sprendimą Valstybinio patentų biuro vadovui. Tokį skundą šios įstaigos vadovas per 10 darbo dienų nuo jo gavimo dienos privalo išnagrinėti ir priimti sprendimą skundą patenkinti ir panaikinti sprendimą neregistruoti firmos vardo bei perduoti jį nagrinėti iš naujo arba atsisakyti skundą tenkinti. Pareiškėjas, nepatenkintas įstaigos vadovo sprendimu, turi teisę per 30 dienų nuo sprendimo priėmimo dienos jį apskūsti apygardos teismui.

Kai priimamas sprendimas firmos vardą įregistruoti, jis įrašomas į Valstybinį firmų vardų registrą ir pareiškėjui išduodamas apsaugos dokumentas, kuris vadinamas Firmos vardo liudijimu. Jei pareiškėjas per 30 dienų nuo sprendimo priėmimo dienos šio liudijimo neatsiima, jis jam išsiunčiamas paštu. Šį liudijimą praradus, firmai išduodamas liudijimo dublikatas. Apie firmos vardo įregistravimą ar vardo dalies pakeitimą skelbiama Valstybinio patentų biuro biuletenyje "Išradimai. Pramoninis dizainas. Prekių ir paslaugų ženklai. Firmų vardai."

Įregistravus firmos vardą, jam suteikiama laikina vienu metų apsauga (iki firma bus įregistruota firmų registre) nuo jo įregistravimo datos. Išimtinė teisė į firmos vardą gali būti paveldėta, įkeista, perduota ar kitaip perduota tik kartu su firma.

Vardo išregistravimas

Firmos vardas išregistruojamas ir netenka teisinės apsaugos, kai firma per 12 mėnesių nuo jos vardo įregistravimo neįregistruojama firmų registre, kai ji iš šio registro išregistruojama pakeitusi savo vardą, teismo sprendimu pripažinus firmos vardo registravimą negaliojančiu ir kai firmą reorganizavus jos vardas neperimamas arba kai jo registracijos atsisako pareiškėjas. Išregistruotą firmos vardą kita firma gali įregistruoti tik po vienu metų.

Vardo savininko teisės

Įregistruoto firmos vardo firma turi teisę pakeisti vardo firmos rūšį nusakančius žodžius ar jų santraukas. Tuo tikslu ji per 30 dienų nuo tokio sprendimo priėmimo dienos privalo Valstybiniam patentų biurui paduoti prašymą, firmos vardo liudijimą ar dublikatą, pakeitimą pagrindžiančius dokumentus ir dokumentą apie sumokėtą rinkliavą. Juos gavus per 70 darbo dienų patikrinama ar prašymas ir kiti dokumentai tinkamai įforminti, pakeistus duomenis įregistruoja Valstybiniame firmų vardų registre, firmai išduoda

naują firmos vardo liudijimą ir apie tai paskelbia Valstybinio patentų biuro oficialiame biuletenyje.

Firmos vardo savininkas turi išimtinę teisę į firmos vardą. Niekas kitas negali naudoti tapataus firmos vardo ar į jį panašaus. Firma turi teisę leisti naudoti savo firmos vardą ar jo dalį kitos firmos veikloje. Ji taip pat turi teisę traukti atsakomybėn firmos vardo pažeidėją kreipdamasis į apygardos teismą. Apygardos teismuose sprendžiami ir ginčai dėl firmos vardo įregistravimo.

Be to, įstatyme numatyta, kad jei tarptautinėse sutartyse, kurias sudarys Lietuvos Respublika, bus numatyta kitokie reikalavimai, tai jais ir bus vadovaujamosi, teisiškai saugant firmų vardus.

Iki 2000 metų sausio 1 dienos buvo įregistruota 73973 firmų vardai, tarp jų 2145 užsienio firmų.

Aukos "Technikos Žodžiui"

2001. 3. 17 – 2001. 5. 15

1. J. Stankus	40.00 dol.
2. G. Balanda	35.00 dol.
3. J.V. Danys	35.00 dol. Canada
4. E. Juzėnas	30.00 dol.
5. Dr. A. Ksivickis	30.00 dol. Canada
6. A. Jazbutis	25.00 dol.
7. S. Simoliunas	25.00 dol.
8. A. Šaulys	20.00 dol.
9. A. Paskonis	20.00 dol.
10. A. Shukis	15.00 dol.
11. S. Šatienė	15.00 dol.
12. E. Arbas	10.00 dol.
13. V. Brazys	10.00 dol.
14. V. Domanskis	10.00 dol.
15. P. Masalaitis	10.00 dol.
16. V. Pleckaitis	10.00 dol.
17. E. Vilkas	10.00 dol.
18. R. Gurauskas	10.00 dol.
19. E. Ezerskis	5.00 dol.
20. L. Patašienė	5.00 dol.
21. S. Backaitis	5.00 dol.
22. A. V. Bublys	5.00 dol.
23. P. Masys	5.00 dol.

Už aukas – nuoširdus AČIŪ

